خەونی موزیکژەنێکی عیراقی لە ڕۆمانێکی عەلی بەدردا.. ئەردەڵان عەبدوڵڵا

عەلی بەدر یەکێکە لە قەڵەمە جوانەکانی ئەدەبی عیراقی، ئەم نووسەرە خاوەنی شێوازێکی تایبەتی نووسینە و ناوەڕۆکی ڕۆمانەکانیشی گوزارشت لە کۆمەڵگە و کەسایەتی عیراقی دەکات. یەکێک لە ڕۆمانە جوانەکانی «هەورژێن»ە کە لە لایەن کاک ڕێگەز ڕەشیدەوە کراوە بەکوردی و دەزگای سەردەم چاپیکردووە. ئەم ڕۆمانە هەرچەندە کورتە، بەڵام نووسەر توانیویەتی لە نۆڤلێتێکی 130 لاپەڕەییدا، باسی کۆمەڵێک کێشەی گەورە بکات، کە ڕووبەڕووی کۆمەڵگەی عیراقی دەبێتەوە، لە پێش هەموویانەوە «بەهێزبوونی ڕەوتی ئیسلامی توندڕەو، پاشکشەی مۆدێرنە و عەقڵی کراوە، خۆشەویستی، غەریبی، ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، فاشیزمی ئەوروپی» لە هەمووشی گرنگتر «موزیک» کە دەبێتە بەردی بناغەی ئەم کێشە نوێیەی عەلی بەدر و پانتایی گەورە لەم نۆڤلێتە داگیردەکات.

ناوەڕۆک

نەبیل کوڕێکی گەنجی عیراقییە لە بەغداد دەژی، ژەنیاری چەلۆیە، لە قوتابخانەی بالەی مەنسوور، خوێندنی موزیکی تەواوکردووە و پاشانیش دەبێتە ئەندامی تیپی سەمفۆنیای نیشتمانیی و ئامێری چەلۆ دەژەنێت.
لە پاش داگیرکردنی عیراق لە لایەن ئەمریکاوە و بەهێزبوونی گرووپە ئیسلامییە توندڕەوەکان لە بەغدا، موزیکژەنان و هونەردۆستان ڕووبەڕووی ڕەوشێکی خراپ بوونەوە، چونکە ئەوان پێیان وایە کە موزیک، کاری شەیتانە و حەرامە. وەکو نووسەر لە زاری نەبیلەوە دەڵێت: ژەنیاری موزیکی کلاسیک لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، هەرگیز پیشەیەکی ئاسان نییە، ئەمە تەنها کارێکی گران نییە و بەس، بەڵکو تراژیدیی و کۆمیدیی و ترسناکیشە، ڕێک وەک ئەوە وایە ئاژەڵێک بێنی، کە هەموو ژیانی لە بەستەڵەکدا بەسەربردبێ، بیگوازیتەوە بۆ ناوچەیەک کە پلەی گەرمای لە هاویندا دەگاتە چل پلە. ل 24
پاش ئەوەی دراوسێکانی لە بیستنی موزیک بێزار دەبن، شەڕ بە نەبیل دەفرۆشن، بەڵام ئەو هێندە گوێیان پێ نادات و لە موزیکژەنین بەردەوام دەبێت. تا ڕۆژێکیان کاتێک دەگەڕێتەوە ماڵەوە، لەلایەن

گرووپێکی ئیسلامی توندڕەوەوە، لێی دەدەن و سووکایەتی پێدەکرێت و لە هەمووشی ناخۆشتر، چەڵەکەی دەشکێنن. هەموو ئەم کارە قێزەونانەش بەناوی پارێزگاریکردن لە ئایین ناودەبرێت. پاشانیش هەر ئەو گرووپە دەیانەوێت بە زۆر پارەی لێبستێنن بۆ دروستکردنی مزگەوتێک لە گەڕەکەکەیان. لێرەوە نەبیل بە تەواوەتی بێزار دەبێت و بڕیار دەدات، وڵات بەجێ بهێڵێت و بەرەو هەندەران کۆچ بکات.

نووسەر پانتایی باش بە کۆچ و هەندەران تەرخان دەکات و مەسەلەی غەریبیش دەکاتە تەوەرێکی تری رۆمانە جوانەکەی، کاتێک نەبیل لە بەلجیکا دەگیرسێتەوە، لەوێ قاچاخچییەکە لە گەڕەکێکی مسوڵمان‌نشینی بروکسێل فڕێی دەدات و پاشانیش هەر لەوێندەر دەژی. گەڕەکەکە پڕیەتی لە تورک و مەغریبی. لێرەش دووبارە نەبیل رووبەرووی ئیسلامی توندڕەو عەقڵی دواکەوتووی رۆژهەڵاتی دەبێتەوە. کاتێک لەم گەڕەکەدا دەژی، دراوسێکەی کە ئاسنگەرێکی تورکی شەڕەنگێز دەبێت، دژایەتی دەکات. ئەم جارە هۆکارەکەی ئەوەیە، کاتێک نەبیل لەگەڵ « قانی » خۆشەویستیدا سێکس دەکەن، قانی دەنگ بەرز دەکاتەوە، ئەمەش دەبێتە مایەی بێزاری دراوسێ تورکە ئاسنگەرەکەی، رۆژێکیان کاتێک دەگەڕێتەوە، کۆمەڵێک تورک وەکو گورگ پەلاماری دەدەن و سووکایەتی پێدەکەن و دووبارە چەڵەکەی دەشکێنن، ئەمەش دەبێتە مایەی ناڕەحەتی بە نەبیل و بە ناچاری ئەو گەڕەکە بەجێدەهێڵێت دەچێت لەگەڵ خۆشەویستەکەی دەژی.

ماوەیەک لای ئەم کچە بەلجیکییە دەژی، بەڵام لێرەش رووبەرووی کێشە دەبێتەوە بەتایبەتی لەگەڵ دەوروبەرەکەیدا، لەوکاتەدا هەستی رۆژهەڵاتیی و رۆژئاوایی دروست دەبێت. ئەمەش بابەتێکی ترە کە نووسەر هەوڵیداوە لەم رۆمانەیدا جێگای بۆ بکاتەوە. هەتا کۆتایی رۆمانەکەش نەبیل لەناو گێژاوێکی گەورەی رۆژهەڵات و رۆژئاوادا مەلە دەکات، لە رۆژهەڵات و رۆژئاواشدا ئیسلامی توندڕەو تەنگی پێهەڵدەچنێت، لە هەمان کاتیشدا بیری توندڕەویی و راسیزمی ئەوروپیش بێزاری دەکات. لەکۆتاییشدا لەم زەلکاوەی توندڕەوییەدا نوقم دەبێت، کاتک رۆژێکیان بەخۆی نازانێت چووتە ناو خۆپیشاندانی گرووپە سەلەفییە توندڕەوەکان و دواتریش لەو خۆپیشاندانەدا بریندار دەبێت، لەکاتێکیشدا ئەو لە رۆژهەڵات لە دەست ئەوان رایکردووە، ئەمەش کۆتایی رۆمانەکەیە.

موزیک

لەم کارەیدا عەلی بەدر پانتایی باشی بە موزیک داناوە، کاریگەری بەسەر تاک و کۆمەڵگەدا دەرخستووە، لە هەمان کاتیشدا هەوڵیداوە،

تیشک بخاتەسەر توێژەکی گرنگ و داهێنەری ناو کۆمەڵگە، کە ئەوانیش موزیکژەنەکانن. بەتایبەتی موزیکژەکانی عیراق کە چۆن ڕووبەرووی ئاستەنگ و کێشەی گەورە دەبنەوە لەناو کۆمەڵگەدا. لەناو ڕۆمانەکەدا، بە کۆمەڵێک وشە و ڕستەی جوان گوزارشت لە مەزنی موزیک دەکات.

(موزیک ئامڕازێکی جادووییە و نزیکە لە نواندنی موگناتیسی، ئاخ ئەگەر خەڵکی لەبری دەم، بە موزیک، واتا بە زمانێکی بە دەم قسەیان بکردایە. ل 30)

ژیان لای نەبیل دەبێتە موزیک، لە ڕێگەی موزیکەوە بە جیهان و دەوروبەر و کۆمەڵگە دەڕوانێت.
-کۆمەڵگە وەکو ئۆرکێسترای لی دێت، ژێدارەکان ڕۆژئاواییە قژکاڵەکان، بەبەرەی پشتی ئۆرکێستران. وەکو کەمان، ڤیۆلا، کۆنتراباس و چێلۆ، ئینجا لاتینییەکان کە ئامێرە فووداریەکانن، وەک ئۆبوا، فلووت، کلارنێت و باسۆن، دواتر ڕۆژهەڵاتییەکان، عەرەب، فارس، کورد، ئەمانە بە ئامێرە مسییەکان دەچن وەک، ترۆمپیت تیوبا، هۆڕن، دواتر ئەفریقییەکان دێن بەشێوەی دەهۆڵ و درازن، هەرچی ئاسیاییەکانە، ئەوا بەشێک لەجۆرەکانی سیمبالات دەگرنە ئەستۆ. ل 88

بیری توندڕەویی ئیسلامی

دژایەتیکردنی فکری توندڕەویی ئیسلامی، خاڵێکی سەرەکی ئەم نۆڤێلێتەیە، نووسەر هەوڵیداوە لەڕێگەی کۆمەڵێک ڤیگەر و ڕووداوەوە، ڕەخنەی توند لە ئەم ڕەوتە سیاسییە بگرێت، کە هەژموونی گەورەی بەسەر کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتییەوە هەیە. لە ژێر شوێنی ڕۆمانەکەیدا ڕەخنەی توندیان تیدەگرێت بەوەی کە توندڕەوون، شەڕەنگێزن، مەشك پووتن، دژی موزیکن. لەهەمووشی سەیرتر لە لاپەڕە 17 شدا دەڵێت: ئیسلامییەکان لە هەموو کەس زیاتر سەیری کەناڵەکانی پۆرنۆ دەکەن، لەم دواییەشدا فەتوایەکیان دەرکردووە کە سەیرکردنی ئافرەتی نامسوڵمان حەڵاڵە.
لە هەمانکاتیشدا نەک تەنها لە ڕۆژهەڵات، بگرە لە ڕۆژئاواشدا نووسەر دژایەتیی ئەم فکرەیە دەکات، لە ڕاستیشدا کەم نووسەر هەوڵیداوە تیشک بخاتە سەر ئەم لایەنە، چونکە بەشێک لە ڕەوەندی موسڵمانان لە ڕۆژئاوادا، لەژێر هەژموونی فکری ئیسلامی توندڕەودان، نووسەریش لەڕێگەی باس کردنی کۆمەڵێک ڕووداو ڤیگەرەوە، هەوڵیداوە تیشک بخاتە سەر ئەم مەسەلەیە.

شاری خۆنەکانی فارابی و ئەفلاتوون

لە سەرەتای نۆڤڵێتەکەوە هەتا کۆتایی، تارمایی شارە خەیاڵاوییەکەی ئەفلاتوون و فارابی بەسەر نووسەردا دیارە، بەتایبەتی بەچوونەکانی فارابی. لە زاری نەبیلەوە دەڵێت:
(فارابی پێی وابوو موزیک ڕەگەزێکی گرنگە لەشاری خۆنەکاندا، چونکە سەرچاوەی بیرەکەی دادپەروەری، بیرەکەی هارمۆنییە لە موزیکدا. ل 72 . فارابی موزیکی وەکو بەشێک لەچارەسەر دادەنا بۆ نەخۆشییە دەروونییەکان هەتا کۆتایی نۆڤڵێتەکەی نەبیل خۆی بەو شارەوە دەبینێت، کە تێیدا موزیک و موزیکژەنان هەژموونی گەورەیان هەبێت، لەمەدا تەنها خۆی موزیکژەنێک نییە، بگرە نووسەر هەوڵیداوە لەڕێگەی ئەم موزیکژەنەوە خۆی بە کۆمەڵگەیەکی مرۆیانە ببینێت، کە دووربێت لە جەنگ و بیری توندڕەوی و فاشیزم، جوانترین داهێنانی مرۆڤیش موزیکە. کۆمەڵگەیەکیش موزیک تێیدا زاڵبێت، کۆمەڵگەیەکی مرۆڤدۆستانە یە، بەپێچەوانەشەوە کۆمەڵگەیەک دژی موزیک بێت، دژی مرۆڤیشە، ئەمەش پەیامی سەرەکی و گرنگی نووسەرە لەم نۆڤڵێتەیدا.

خۆشەویستی و سێکس

وەکو هەموو کارەکانی تری خۆشەویستی و سێکس پانتایی باش لەم نۆڤڵێتەشدا داگیر دەکەن، خاڵێکی سەرنجڕاکێشیش کە نووسەر تیشکی خستۆتە سەری مەسەلەی سەیرکردنی کەناڵەکانی پۆرنۆیە «ڕووت» لە عیراق، بەتایبەتی دوای ڕووخانی ڕژێمی بەعس، بڵاوبوونەوەی سەتەلایەت و ئینتەرنێت، وایکرد کە بینەری کەناڵەکانی پۆرنۆ لە عیراق زیاد بکەن، بەپێی هەندێک ڕاپۆرتی جیهانیش بێت، عیراق لە ڕیزی پێشەوەی وڵاتانی جیهان دادەنرێت لەم بوارەدا. ئەمەش گوزارشت لە زاڵبوونی چەپاندن و مەحرومکردنی خەڵکییە لە بواری سێکسدا. لە هەمان کاتیشدا گوزارشت لە بێزاریی و نائومیدی تاکی عیراقیش دەکات، لە هەمانکاتیشدا فراوانبوونی سنووری «حەرام و قەدەغەکردن»یش ڕۆڵی لەمەدا هەیە. وەکو لەزاری نەبیلەوە دەڵێت: کەناڵەکانی پۆرنۆ تاکە شتێکن لەم وڵاتەدا بە ئاسانی دەستدەکەون. ل 17
چیرۆکی خۆشەویستی نەبیل بۆ ڤانی، کچە شۆخی بەلجیکیش، جوانییەکی گەورەی بەم نۆڤڵێتە بەخشیوەوە و نووسەر زۆر سەرکەوتوانە توانیویەتی ئەم پرسە تەوزیف بکات.
(ڤانی بووبووە گڵۆپێکی کارەبایی بۆ کەسێکی بیابانشین کە لە بیابانێکی تاریکدا دەژیا. ل108)
لەزۆر شوێندا ڕستە و دەستەواژەی ئێجگار جوانی تێدایە کە گوزارشت

لە چیرۆکەکی جوانی خۆشەویستی دەکات.

ڕەخنە لە فاشیزم و عەقڵیەتی ڕۆژئاوایی

نووسەر لەم نۆڤلێتەدا تەنها دژی توندڕەویی ئیسلامی ناوەستێتەوە بگرە دژی فکری ناسیۆنالیستە توندڕەوەکانی ئەوروپاش دەوەستێتەوە، لە هەمانکاتیشدا ڕەخنەی توندیش ئاڕاستەی کۆمەڵگە و عەقڵیەتی ڕۆژئاوایی دەگرێت.

(نەبیل هەستی کرد لەو وڵاتەدا بۆی هەیە تەنها لەسەر دووشت قسە بکات:

یەکەم: کارەسات و تراژیدیای وڵاتی خۆی. دووەم: ئەو خۆشگوزەرانییەی لێرە دەستیکەوتووە. ل 122)

پاشانیش دەڵێت:

(شۆڤێرەکی تەکسی بەلجیکی جنێو بە بەلجیکا دەدات، جنێو بە مێژوو، سیاسییەکان، خاکەکەی، تەنانەت خواردەمەنی و بیرەو شۆکۆلاتەکەی، بەڵام لە پەنا بەری چاوەڕوان ناکات، بەڵکە چاوەڕێییە بڵێت: بەلجیکا مەزنترین وڵاتە لەسەر زەوی، ئای بەلجیکا، چیم بەسەر دەهات ئەگەر باوەشت بۆم نەکردایەتەوە، ل 124

ئەمەش تاڕادەیەک بەسەر بیری کۆمەڵگەی ڕۆژئاواییدا زاڵە، من خۆم لە ئەڵمانیا بووم، کاتێک لەناو چەپەکانیشدا ڕەخنەمان لە حکومەت دەگرت، هەستم دەکرد هەندێکیان پێیان ناخۆشە ڕەخنە لە حکومەتەکەیان بگریت، جارێکیان ڕەخنەم لە سیاسەتی گەرهارد شرۆدەر راوێژکاری پێشووی ئەڵمانیا گرت، یەکێکیان وتی: خەلکی کوێیت، وتم کوردستان. وتی ئەی بۆ هاتوویت بۆ ئێرە؟ ئەوە باشترە یان ئێرە.

هەستم بە بێزاری دەکرد لە سیمایدا و دەویست بڵێت، تۆ کەسێکی بێگانەیت بەم وڵاتە، بەڵام نەیدەویست راستەوخۆ وا بڵێ، بەمشێوەیە تێیگەیاندم کە من بێگانەم و مافی قسەکردنم لەبارەی بارودۆخەی ئەم وڵاتەوە نییە.

لەهەمووی گرنگتر نووسەر ڕەخنە لەمێژوویی خوێناوی بەلجیکا دەگرێت بەتایبەتی قۆناغی داگیرکاری لەکۆنگۆ، کە یەکێکە لەقۆناغە ناشیرین و قێزەوەنەکانی بەلجیکا.

جگە لەمانە، نووسەر کۆمەڵێک بابەتی گرنگی لەم نۆڤڵێتەدا وروژاندووە، کە مایەی سەرنجی خوێنەرن.

دوا قسە

بەڕاستی کاروبەرهەمەکانی ئەم نووسەرە عیراقییە مایەی

گرنگیپێدانە، ئەم نۆڤڵێتەشی وەکو کارەکانی تری مایەی گرنگی پێدان و خوێندنەوەن، لێرەدا جێگەی خۆیەتی دەستخۆشی لە کاک رێگەز رەشید بکەم، بۆ وەرگێرانی ئەم نۆڤڵێتە و هیوای کاری جوانتر و باشتری بۆ دەخوازم.

سەرچاوە: عەلی بەدر. هەورژێن. وەرگێرانی: رێگەز رەشید. چاپی یەکەم. دەزگا و چاپی پەخشی سەردەم. 2018. سلێمانی.

سەرەگێژەی لێشاوی شیعرەکانی ئەمڕۆ.. لەتیف حامید

وەکو چۆن مەحمود دەروێش لە وتەیەکدا دەڵێت قەسیدەی سیاسی بۆ من زیاتر لە وتارێك ناگەیەنێت ، یاخود لام جوانە یان نا.. هەرواش کاتێك شیعری رۆمانسی و ئیرۆتیك دەخوێنینەوە یەکسەر دەمانباتەوە بۆ قۆناغی هەرزەکاریی لای ئەو کەسانەی کە نەو واقیعێکی خەفەکراودا دەیانەوێت دەربڕین لە حەزە شەخسییەکانیان بکەن، ئەمەش گەورەترین پانتایی لە شیعری کوردی داگیرکردووە، بە کۆن و نوێوە، جا ئەم تیمایە کۆنەی شیعر هێندە سواوە کە هیچ مەودای نوێبوونەوەو داهێنانی تیا نەماوە، لە کاتێکدا ئەمە لە سەردەمێکی تازەو ئاڵۆزدا دەژین و هێندەی فراوانبوونی جیهان بابەتی زیندوو و کاریگەرو گرنگ هەیە بۆ کردنی بە هەوێنی پارچە شیعرێك گەر شاعیرەکە لە هونەری هێنینەوەدا سەلیقەکارو کارامەو ئەفرێنەر بێت و لە هەمووی گرنگتر لەگەڵ پینووسەکەیدا راستگۆ بێت و ڕێزی شیعر بگرێت، کە دەڵێین ڕێزی شیعر بگرێت مەبەستمان ئەوەیە بەهەدەرنەدانی وشەو هەست و بیرەکە لای شاعیر لە خاڵە گرنگەکانی نووسین بێت، وەك چۆن ئەمانە گرنگن هەرواش (هونەرەکانی زمان) و (ئەندێشەکردنی ئەفرێنەرو نوێ) ئیستاتیکیای زیاتر دەدەن بە تێکستەکان، لێرەدا مەبەستمانە قسە لەسەر شیعری دلاوەر رەحیمی بکەین، ئەو وەڕای ئەوەی وەك زۆر لە نووسەرەکانی تر لە زۆربەی بوارە ئەدەبی و هونەری و کلتوورییەکان و تەنانەت رۆژنامەوانییەکان دەربڕین دەکات و من دەتوانم ئەم شێوازی نووسینەوە ناوبنێم (جۆکەرنووس) مەبەستیشمان ئەوەیە لەیەك کاتدا ئەوانەی ئەم ناوەیان

بەسەردا د□ بڕدرێت هەم چیرۆك و هەم رۆمان و هەم پەخشان دەنووسن، لەولاشەوە رۆژنامەنووس□ن و لێكۆڵەری سیاسیین، جگە لەوەش خۆیان ناپارێزن لە بابەتی فیکری و فەلسەفی وەك بەختیار عەلی، تەنانەت هەندێكیان گۆرانیش دەڵێن و تابلۆش دەكێشن وەك فەرهاد پیرباڵ، بە ڕاستی ئەم گەڕەلاوژەیە بەس لە فەزاگەلێكی بێ بەرنامەو بێ روئیا و بێ بنەمادا سەرهەڵدەدات، كە هیچ چینێكی بناغەیی تیا نەبێت بۆ هەڵچنینی ئەو كۆشكە قەشەنگەی ناونراوە وێژەو هونەری ئەفرێنەرو رەسەن، كە لەراستیدا رۆشنبیریی حەقیقی و دروست لەوێدا لەدایك دەبێت، زۆرجار خوێنەران و نووسەران لای ئێمە فاكتەرێك دەیانجوڵێنێت كە ئەویش حەماسەت و عاتیفەو سادەبینییە، ئەگینا ئێمە كە لە سەردەمی تایبەتمەندییەكاندا دەژین، تەنانەت لە یەك ڕشتەی ئەدەبیشدا لقی تری لێ جیادەبێتەوەو لە ناو میللەتەكانی تردا كەسانی پسپۆڕ هەن كە بەس تایبەتمەندی یەك بوارن و گەر پرسیاری لایەنێكی تریان لێ بكرێت دەڵێن ببورە تایبەتمەندی من نییە، كەواتە كێشەی ئێمە ئەوەیە كە نەك بەس زۆربەی خوێنەرانمان خوێنەرانی تەنزی فەیسبووكن، بەڵكو زۆرینەی زۆری نووسەرەكانیشمان نووسەرانی فەیسبووكن، ئیتر هەردووكیان تەواوكاری یەكن، نووسەرەكە كە پێگەیەكی بەربڵاو لە دەستخۆشكەران دەبینێتەوە؛ بۆیان دەنووسێت، ئەوانیش زیاتر بە گوڵ و دەستخۆشی لە خشتەی دەبەن و لە گێژاوی پاشكەفتندا جێیدەهێڵن، ئەمە لە كاتێكدایە هەمیشە نووسەری سەركەوتوو قەزییەی هەیە كە شایستەی لەسەروەستان بێت، ئەمە وێڕای ئەوەی دیدو تێڕوانینی شەخسی جیاوازی هەیە بۆ ئەو بابەتگەلە كە پاشخانێكی مەعریفی و رۆشنبیریی قووڵی هەیە، لە لایەكی تریشەوە خاوەنی شێوازی تایبەت بە خۆیەتی كە جیای دەكاتەوە لە زۆرینەی قەڵەم بەدەستان، هەر ل□ بەر ئەمەشە سەروەختێك قسە لەسەر ئەو جۆرە نووسەرانە دەكرا پێیان دەگوترا راگوزەرو سادەنووس، واتا رەسەنایەتی و هەناسەی راستەقینەی داهێنان لە جەسەدی نووسینەكانیان دابڕاوە.

گەر بگەڕێینەوە سەر خاڵی مەبەست و تەوەری ئەم شرۆڤەیە دەتوانین بڵێین كە بێگومان دلاوەر رەحیمیش یەكێكە لەو دەیان و سەدان نووسەرانەی كورد كە هەموو دیدو هەوڵ و دەربڕینی خۆی وەك ئیپیوكریزمەكان لە چێژی لاش□یدا كۆكردووەتەوە، ئەو چێژەی كە زۆرجاران وەك تابوو تەماشاكراوەو داب و كولتوور بەربەست بووە لە فەراهەم هێنانیدا، ئەویش لە ژێر رۆشنایی پاراستنی بەهاكاندا بووە، ئیتر دەیانگ□□□ن□ن□تەوە سەر ئەو خەیاڵە پێشوەختەی كە تینوو□□تی چێژی لا دروستكردووە، بەڵام ئەمە لە راستیدا Epicureanism, نییە، چونكە فەلسەفەی ئیبیكۆریسم لەسەر بنەمای

بەختەوەری دادەمەزرێ کە دوو کۆڵەکەی دڵنیایی و ئاشتی تێدا هەیە،
بەڵام لە پانتایی بەرھەمەکانی دلاوەردا ئەو دوو خاڵە بزرن، ئەو
جۆرە نووسینانە زیاتر لا دەکەنەوە بەلای ئەفرۆدیتی (Aphrodite)
وا پۆلێن دەکرێن، لەم بارەدا نووسەر بێ ئەوەی بیر لە پاشخانی
ئایدیاو بونیادی چەمکە شیعریەکان بکاتەوە، بە زمانێکی
فەیسبووکئاسا رۆژانە خۆی دووبارە دەکاتەوە، بێ ئەوەی شتێکی نوێ
ببیستین و هەرواش لە بەهای بابەتی رۆمانسی□تی شیعر هێندەی تر
کاڵ دەکرێتەوە، لەم جۆرە هەولانەشدا داهێنان و جیاوزنووسین هیچ
مەبەستێك نییە جگە لە دەربڕین لە دیوە خەفەبووەکانی ناخ، ئەمەش
بۆ گەشتنە ترۆپکی چێژ، تەنانەت لەم حاڵەتانەدا هێندە زمان سادە
دەبێتەوە کە هیچ جیاوازییەك ناکەین لە نێوان زمانی قسەکردن و
زمانی شیعردا وەك ئەو لە (بەقەرە)دادەنووسێت:

25 لە زوو خەوتن و زوو لە خەو ڕابوون
بگرە تا
وەرزشکردنی بەربەیانیان و
هەواڵپرسین و دەست بەرزکردنەوە بۆ
هاتووچۆکەرانی کۆڵانان و سەر شەقامان.
لە کتێب نەخوێندنەوە و
گوێ نەگرتن لە حەسەن زیرەک و گلێن گۆلد،
تا تەرككردنی جگەرە و مەشروب.
ڕۆژی دووجار دووش گرتن و
سێ ژەمە فرشەلێدان لە دەم و ددانەکانم،
وازهێنانی یەکجارەکی لە دەستپەڕلێدان
تا
لەبەرکردنی چاکت و پانتۆڵێکی ڕەساسی و
بۆینباخێکی سوور.

ئەمەیە وا لە بەشێك لە خوێنەران دەکات گومان لە زۆربەی شیعری
ئەمڕۆ بکەن و بایکۆتی تەنانەت بکەن، چونکە خوێنەر نەك هیچ چەشەی
وێژەو ئیستاتیك لەم نووسینە بە ناو شیعرە ناکات، بەڵکو ئەو
پرسیارەی لا دروست دەبێت کە ئایا بۆچی شیعر هێندە سادە و بێ ئەرزش
بووە، خۆ لە ڕاستیدا هەموو جۆرە وشە ڕیزکردنێك ناکرێت ناوی شیعری
لێ بنرێت و ئەمەش بووەتە هۆی کەمبوونەوەو نەمانی خوێنەرانی
راستەقینەو داپسانی ئەو چوارچێوەی لە پێشدا بوونی هەبوو، بەم
ه□و□ن□ تەواو داروپەردووی ئەو ماڵۆچکەیەی شاعیرە ناودارەکان
بنیاتیان نابوو درز دەبات و لە شوێنیشیدا کەلاوە جێدەمێنێت بۆ

نەوەکانی داهاتوو، ئیتر هەر ئەمەندە بەس نییە، بەڵکو گەر کەمێك وردبینەوە لە ماناو وشەسازیی نێو ڕستەکان بۆمان دەردەکەوێت تەنانەت ورد بیرییان لێ نەکراوەتەوە، پێش ئەوەی بخرێنە سەر کاغەز، لێرەدا نموونەیەك دەنێنەوەو هەر لە کۆتایی هەمان تێکسدا دەنووسێت:

دڵنەوایی بەشینەوە بەسەر خاوەن مردووەکاندا و
شەستوشەش جاریش لەبەرکردنی
سوورەتی بەقەرە.

بەڵام لە ڕاستیدا دەرخکردن و لەبەرکردن هەر یەك جارەو بەمشێوەیەش سوورەتێك یەکجار لەبەر دەکرێت نەك شەستوشەشجار، بەڵکو گونجاوتر دەبوو گەر بینووسیایە:
شەستوشەشجاریش گوێگرتن یان خەتمکردنی سوورەتی بەقەرە، ئەم نموونەیە و دەیان نموونەی تر بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە لە دوماهیدا پەیام و پاشخانی شیعریی ئەم تێکستانە یەکسان دەبێتەوە بە هیچ، باشتریش وایە خوێنەر پێش ئەوەی بڕیاری زویربوونی لە شیعر رابگەیەنێت، جیاوازی بکات لە نێوان ئەو هەموو دەقە کاڵوکرچەی ڕۆژانە بە ناوی شیعرەوە دەنووسرێن و دوورن لە بنەماو بەهاو تەکنیکەکانی شیعرەوە ، بە بەراورد بەو هەندە کەمەی جاروبار لێرەو لەوێ شیعری نایاب دەنووسرێت و دەریدەخات کە نووسینی شیعری جیددی هێشتا تەواو نەمردووە.
هەرواش لە دواترین هەوڵی نوێخوازی ئەم شاعیرەدا چاومان دەکەوێت بە کۆپلەیەکی تر کە ڕەنگە سەدان دەستخۆشی و لایکی بۆ بکرێت و کاتێکیش کەمێك لێی ورد دەبینەوە، ئەوا بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە ئەوە بەس لێکدانی وشە سادەکانی ڕۆژانەی قسەکردنە، بەڵکو بە دەربڕینێکی کۆنی سەردەمی هەرزەکاریی زۆرێك لە مرۆڤەکان دەکات کە هێشتاچێژی ئۆرگازم لای بەرجەستە نەبووە، خوێنەر لە کۆتایی ئەم کۆپلەیەدا ڕەنگە بڵێت هیچ ڕەهەندێکی شاراوە لەم تێکستەدا نییە، و هیچ زاراوەو ئاماژەو سیمبوڵ و گووتارو پەیامێکی جیاوازی لە خۆدا گلنەداوەتەوە، ئیترە بە چ پێودانگیك بە شیعری دابنێت و لانی کەم بە شعرەکانی شارل بۆدلێر بەراورد بکرێت، لە کاتێکدا بەو دەگوترێت و شیعر بەمیش شیعر! وەك تیایدا دەڵێت:

هەموو ڕۆژێ
بەیانی
نیوەڕۆ
ئێوارە
لەگەڵ ئەوەی بانگت دەکەم
بە دەنگی بەرزیش

دەڵێم
خۆشمدەوێی کە

دەستەوەردانی هەرێمیی لە کاروباری عێراق و رەنگدانەوەی لەسەر کورد.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

لەو ساتەوەختەوەی دەوڵەتێک بە ناوی عێراق لەسەر ئەتڵەس جێگەیەکی گرتووە، وڵاتانی ناوچەیی راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ کاریگەرییان هەبووە لەسەر کۆی ئەو رووداوە سیاسییانەی لەم وڵاتەدا سەریانهەڵداوە، ئەم کاریگەرییە لە سادەترین هاندانەوە دەستیپێکردووە تا پشتیوانیکردنی بزووتنەوە چەکدارە یاخیبووەکان لە چەندین قۆناغی جیاجیادا. هەموو ئەو رووداوانەی لە عێراقدا قەوماون و ئاڕاستەی سیاسیی و دەوڵەتدارییان گۆڕیوە بە پاڵپشی دەرەکی و ناوچەیی نەبوون، هەر لە کۆدەتای چواردەی گەلاوێژی ساڵی (1958)ەوە بیگرە تا هاتنە سەرکاری بەعسییەکان و کۆتایی هاتنیان لە بەهاری ساڵی 2003دا. وردتر تەشخیسی حاڵەتەکە بکەین، بەدەر لە وڵاتانی زلهێزی رۆژئاوایی و جیهانی، دەوڵەتانی نزیک و دراوسێش لە چەشنی تورکیا و ئێران و سوریا بەردەوام کارتێکردنیان لەسەر دۆخی هەڵکشاو و داکشاوی ناوخۆی عێراق هەبووە و لە هەندێک ماوەشدا بە فەرمی راستەوخۆ دەستەوەردانیان کردووە لە کاروبارەکانیدا، بۆ وێنە ئێران لە ساڵانی 1961-1991 (جگە لە یەک دوو ساڵی دوای نسکۆی ساڵی 1975) یارمەتی راستەوخۆی جووڵانەوەی چەکداریی کوردی داوە لە دژی رژێمی عێراق، سوریاش هەر بە هەمان شێوە تا ئەو ئەندازەیەی پارتێکی بەهێزی وەک (ی.ن.ک) لەو وڵاتەوە یەکەمین مانیفێستەی دروستبوونی خۆی بڵاودەکاتەوە و هەر بە چەکی ئەو وڵاتە مەفرەزە سەرەتاییەکانی چەکدار دەکات بە جەنگێکی نەبڕاوەی پارتیزانیی. دەستەوەردانی هەرێمی لە ماوەی 85 ساڵی تەمەنی دەوڵەتی عێراقدا رووخسارێکی سیاسیی نامۆ نییە، تەنێ هەر ئەوەیە بە پێی لاوازیی و

بەهێزیی دەوڵەتی لەسەر کاری عێراق گۆڕان بەسەر رێژە و قەبارەی دەستەوەردان و کارتێکردنی وڵاتانی دراوسێدا هاتووە.

حکایەتەکانی پارت دروستکردن لە عێراقدا لەلایەن دەزگای ساواکی پێشوو و ئیتلاعاتی هەنووکە و میتی تورکی و هەواڵگریی سوریاوە حکایەتێکی دوور و درێژە و لە چیرۆکی هەزار و یەک شەوە دەچێت و هەندێش وتراوەتەوە زانیارییەکە گەیشتەتە لای منداڵان یان نەوەی تازە پێگەشتووش. بەڵام دەستەوەردان لە دوای ساڵی (2003)ەوە هەموو سنوورێکی عەقڵانی و هەموو لۆژیکێکی سیاسیی تێپەڕاندووە، ئەمەش بەهۆی ئەوەی عێراق سیادەی خۆی لە دەستداوە و دەسەڵاتێکی داگیرکەری نامۆ بە فەرهەنگی عێراق سەرکردایەتی وڵاتی وەئەستۆوە گرت. ئەم دەرفەتە زیاتر دەرگای خستە سەر پشت بە دەزگاکانی هەواڵگریی وڵاتانی هەرێمیی تا رۆڵیان هەبێت لە عێراقدا و لە رێگەی باند و پارت و دەستە و تاقمی جۆربەجۆرەوە مەرامە سیاسییەکانیان لەڕێی ململانێکردن لە بەستێنی عێراقدا مسۆگەر بکەن. هەر لە سەرەتاوە و بە پلەی یەکەم ئێران و سوریا هەوڵی دەستەوەردانیاندا، تورکیا و سعودیەش بە پلەیەکی دواتر کەوتنە خۆ ئامادەکردن بۆ خۆ هەڵقورتاندنە کاروباری ناوخۆی عێراق و راگرتنی باڵانسی سیاسیی و هێز لە رێگەی ئەو هاوکێشانەی لە ناو عێراقدا دەبێت هاوسەنگ بکرێنەوە.

رەنگبێ دەستەوەردانی ئەو وڵاتانە و یارمەتیدانی یاخیبووە چەکدارەکان لەلایەن ئەو دەوڵەتانەوە فاکتەری هەرە سەرەکی ئەو خوێنبەربوونە سامناکە بێت لە لاشەی عێراق و فاکتەری بنەڕەتیش بێت لە زیاتر بەهێزبوون و هورژمهێنانی ئەو بزووتنەوە رەگەزپەرست و تیرۆریستەی لە ژێر ناوی مقاوەمەدا خۆی بەیان دەکات، رووەکەی تری ئەم پرسەش ئەوەیە شەقام و ئاڕاستەی سیاسیی عێراق دابەشبووە بەسەر ئەجینداى وڵاتانی دراوسێ و هەر لایەنێکی سیاسیی کارەکتەرێکە ئەدای بەرژەوەندیی و سیاسەتی دەوڵەتێکی ناوچەیی دەکات وەک لەوەی خۆی جووڵانەوەیەکی سیاسیی سەربەخۆ و خاوەن بڕیاری خۆی بێت. بە گشتیی لەوەتی عێراق هەیە هیچ کات هەندەی ئەمڕۆ جادەی عێراقی نەبووەتە مەیدانی تەراتێنی دەزگا هەواڵگرییە بیانییەکان و هەندێش دەستی دەرەکی ئاوەڵا نەبووە لە وێرانکردنی وڵاتەکەیدا، چوون بەدەر لەو قەیرانە مرۆییەی لە رێی کوشت و بڕەوە دروست بووە، کەچ لە عێراقدا گەیشتەتە رادەی سیحر و کولتووری وڵات وێران کراوە و ژێرخانی ئابووری هەڵتەکێنراوە، کتێبخانەکان سووتێنران، زانکۆکان پێکیان کەوتووە، فەرمانگە دەوڵەتییەکان و مۆزەخانەکان تاڵان کراون،

هەرچی شوێنەواری عێراق هەیە هەر لە سۆمەرییەکانەوە تا دەگاتە چاخە تازەکان هەموو دزراون، بەم هۆکارەش گەڕاندنەوەی عێراق بۆ دۆخی پێش جەنگ دەکاتە ئەرکێکی قورس، قورستر و سەرکێشانەتر لە دۆزینەوەی ئەمەریکا لەلایەن دەریاوانی چەلەنگ (کریستۆڤەر کۆڵۆمبۆس).

ئێران

وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا ئێران هیچ کات بە تایبەتی لە دەیەی شەستەکانی سەدەی رابردوو بە دواوە بێ رۆڵ نەبووە لەسەر بارودۆخی سیاسیی و ئابووری لە عێراقدا. لەگەڵ هاتنە سەرکاری کۆماری ئیسلامی ئێران و هەڵگیرسانی جەنگی هەشت ساڵەی نێوان عێراق- ئێران (1980-1988)، ئێران پەرۆشانەتر لە جاران بیری لە رۆڵی خۆی کردەوە لە عێراقدا بە تایبەتی کاتێک عێراق وەک نەیارێکی سەر سەخت بەرەو رووی دەوەستێتەوە، یارمەتیدانی بزووتنەوەی چەکداریی کورد بە درێژایی دەیەی هەشتا و نەوەدەکان و دروستکردن و بەهێزکردنی ئۆپۆزیسیۆنی شیعە مەزهەب لە خوارووی عێراق دەچنە ناو چێوەی هەمان ئەو ئەجێندایەی ئێران لەمەڕ عێراق هەیبوو. لە قۆناغەکانی دواتریشدا کاراتر لە قەبارەی دەستێوەردانی عێراقی لە کاروباری ناوخۆی ئێراندا، ئێران بەردەوام چەندان کارتی بەدەستەوە بووە بۆ دەستێوەردان لە عێراقدا یان هەر هیچ نەبێت بۆ کێشە خوڵقاندن بۆ رژێمی بەعس و سەدام حسێن. لەگەڵ ئەوەی ئەو شانۆییەی لە 9/4/2003دا لە ناوجەرگەی بەغدادی پایتەختی عێراقدا نمایشکرا، مەرگی دوژمنێکی لە مێژینە و ترسناکی ئێران بوو، بەڵام ئێران جیا لەوەش ویستی رۆڵی هەبێت لەسەر لەنوێ داڕشتنەوەی عێراق تا دەسەڵاتێک لەم وڵاتەدا بێتەسەر شانۆی سیاسیی لانیکەم دەستی ئێران بێت و تاران لە پەنایدا هەست بەدڵنیایی و ئارامیی بکات، لە هەمان کاتدا رۆڵی ئەمەریکا لە عێراق و دروستکردنەوەی دەوڵەت و دامەزراوە عێراقییەکاندا لاواز بکات. ئێران جگە لەوەی دەستە دێرینەکانی (جەعفەری- مالیکی) یەک لە دوای سەرۆکایەتی عێراق بەدەستەوە دەگرن، هێشتا بەشێوەی جیاواز بەردەوامە لە هاریکارییکردنی بزووتنەوە توندڕەوە شیعەکان بە تایبەتی باڵی سەدر بە سەرۆکایەتی موقتەدا سەدر، کە دەکرێت بڵێین ئەم بزووتنەوەیە نوێنەر و پارێزگاری شێلگیری بەرژەوەندییەکانی ئێرانە لە عێراقدا.

پێش چوار مانگ سەرچاوەیەکی ئاگادار کە نەیویستووە ناوی خۆی ئاشکرا بکات لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت ئاماژە بە ئەوە دەکات چەندین کەسایەتی ئاینیی غەیرە عێراقی دەستیان هەیە لە پێکهێنان و

دروستکردنی چەندین گروپی ئاینیی توندڕەو لە باشووری عێراق و هاوکاریی داراییان دەکەن و چەک و تەقەمەنییان بۆ ڕەوانە دەکەن و بیری نەخوازراویان لەنەواندا بڵاو دەکەنەوە. سەرچاوەکە دەڵێت: گروپە ئاینییە توندڕەوە شیعە مەزهەبەکان لەلایەن کەسایەتییە ئاینییەکانی دەرەوەی عێراقەوە هاندەدرێن، بەمەبەستی نانەوەی پشێویی لەناو عێراقدا بۆ ئەوەی پرۆسەی سیاسیی هەرەس بهێنێت و شەڕی مەزهەبی و تائیفی لە نێوان پێکهاتە جیاجیاکانی عێراقدا بەرپا بێت. چەندان بەڵگەی دروست لە بەردەستی (CIA) و هێزەکانی هاوپەیمانان دەربارەی قەبارەی یارمەتیدانی یاخیبووە چەکدارەکانی ناو عێراق لەلایەن ئێرانەوە، تا ئەوەی لە مانگی شوباتی ئەمساڵدا (2007) ڕۆژنامەی (واشنتۆن پۆست)ی ئەمەریکی ڕاپۆرتێکی گرنگی بڵاوکردەوە لە ژێر تایتڵی (یارمەتییەکانی ئێران بۆ چالاکییە کوشندەکانی ناو عێراق)، لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە: ئێران ئامێری تەقینەوەی TNT و ڕۆکێت و جۆرەها چەکی تر دەداتە عێراقییە یاخیبووەکان بۆ کوشتن و بریندارکردنی سەربازەکانی ئەمەریکا و هاوپەیمانانەکانی لە ناوچەکانی ناوەڕاست و باشوور.

هەر لەو ڕاپۆرتەدا جەخت کراوەتەوە لەسەر ئەوەی: ڕۆکێتی (میساق 1)ی ئێرانی کە لەسەر شان دژ بە فڕۆکە دەتەقێنرێت، دوای هەوڵێکی سەرنەگرتوو بۆ خستنە خوارەوەی فڕۆکەیەک لە فڕۆکەخانەی بەغداد لە ساڵی 2004دا دۆزرایەوە، هەروەها خستنی شەش هلیکۆپتەری ئەمەریکیی لە ماوەی سێ هەفتەی ڕابردوودا دەریدەخەن ئێران چەند ڕۆکێتی دژە ئاسمانی سەرشانی داوەتە یاخیبووە عێراقییەکان و لەم هێرشانەدا بەکارهاتوون. ئامانجی ئێران جیا لە خەونی فراوانخوازیی و سەپاندنی هەژموونی شیعەگەریی بەسەر عێراقدا، لەدانیشە لە پێگەی ئەمەریکا، چوونکە ئەمڕۆ ئێران لە بەردەم گەلێکەمەکییەکی نەودەوڵەتییدایە بە ڕابەریی ئەمەریکا ئەویش بەهۆی سووربوون لەسەر سیاسەتی پیتاندنی یۆرانیۆم. ئەم دۆزەش وەهای لە ئەمەریکا کردووە بە پێی پلانێکی دوورماوە بیر لە گۆڕینی ڕژێم لە ئێران بکاتەوە هەروەک پێشتر لە عێراقدا دەستی بۆ برد. نووسەر و پسپۆڕ لە کاروباری خۆرهەڵاتی ناوەڕاست (تەڵاڵ عتریشی) دەنووسێت "سیاسەتی ئێرانی لە عێراق بەو مەبەستەیە نەیەڵێت وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هەست بە ئارامی و ئاسایش بکات". نووسەر درێژەی دەداتێ و دەنووسێت "ئێران هەوڵ دەدات حکوومەتێکی عێراقی سەر بە ئەمەریکا نەیێتە ئاراوە و پشتگیریی لە حکوومەتێکی عێراقی دەکات کە دژایەتی تاران نەکات". بگرە زیاتر لەوەش هەوڵی دامەزراندنی دەوڵەتێک دەدات لە عێراق لە تارانەوە ڕێنوێنی بکرێت. وەک خۆیشم پێموایە

هەموو ئاڕاستەکان بەرەو ئەوە دەڕۆن تاران دەیەوێت، نەک ئەوەی واشنتۆن نەخشەی بۆ داڕشتووە!.

ئێران لە رێی بەهێزکردنی پێگەی خۆی لە عێراقدا و هاوکات بە قورمیشکردنی چەند هێزێکی وەک سەدر و مالیکی و هەندێ لایەنی تری شیعەی توندئاژۆ، ئەو سەرچاوەیە وشک دەکات کە کانی ئومێدی ئەمەریکایە تا عێراق بکاتە بنکەیەکی سەربازیی بۆ لەشکرکێشییەکانی داهاتووی یان هەر هیچ نەبێ بۆ لەباربردنی خەوونی ئەمەریکا لەمەڕ دامەزراندنی دەوڵەتێکی عێراقی کە بەئیحای ئەو نەیاریی لەگەڵ ئێران بکات. لە رەهەندێکی تریشەوە، ئێران وەرەقەی ئەمنی عێراقی کردۆتە مەرجێک بەسەر ئەمەریکاوە بەو پێیەی دەتوانێت ئەرکی سەرشانی ئەمەریکا سووک بکات لە هێورکردنەوەی بارگرژیی و ناجێگیریی ئاسایشی عێراق، بۆیە هێرشکردنە سەر ئێران بە هەموو مانایەک زیاتر شێواندنی دۆخی عێراقە و بەنزینەکە لە هەموو لایەکەوە ئاگری جەنگی تیرۆری تیرۆریستە دەمامکدار و دیار و نادیارەکان جۆش دەدات. لەم رووەوە رۆژنامەی (رسالت)ی ئێرانی لە رۆژی 14/3/2007 لەسەر وەختی کۆنگرەی ئەمنیی بەغدادا دەنووسێت "جۆرج بوش چەند پەیامێکی لە رێی زاڵمای خەلیلزاد و دایڤید ساتەرفێڵدی گەورە راوێژکاری وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکاوە هەواڵێ کرد، بەو مانایەی ئەمەریکا پێویستی بە ئێران هەیە، لە دەمە دەمی دەستپێکردنی کۆنگرەی بەغدادیشدا زاڵمای خەلیلزاد ئەوەی ئاشکرا کرد ئەمەریکا خوازیاری دەستپێکردنی دایەلۆگێکی راستەوخۆیە لەگەڵ ئێراندا". ئەمەش ئەو ئەڵماسە گرانبەهایە ئێران دەیخواست، لە بری پلانی ئەمەریکا بۆ دەستگرتن بەسەر ئێراندا، کار بەوە گەشتووە ئەمەریکاییەکان بیر لە هەماهەنگی لەگەڵ ئێران بکەنەوە هیچ نەبێت لە عێراقدا.

هەر لەو پێویستییەی ئەمەریکا و تەنگژەی سوپاکەیەوە بوو، ئێران زیاتر پێداگریی کرد و بە روونی داوای کرد بیر لە کشانەوەی هێزە بیانییەکان بکرێتەوە و بەپێی جەدەلێکی ئاشکرا شێوازی پاشەکشەیان دیاری بکرێت. ئەم ورە بەرزییە (عەباس ئەرکەشی) جێگری وەزیری دەرەوەی ئێرانی گەیاندە متمانەیەک لە رۆژی 10/3/2007 لە بارەگای وەزارەتی دەرەوەی عێراق لە بەغداد و بە ئامادەبوونی باڵیۆزی 61 وڵاتی دراوسێ و ناوچەکە و جیهان، لە میانەی کۆنگرەیەکی رۆژنامەنووسیدا بڵێت: ئێستا پێویستمان بە داڕشتنی خشتەیەکی زەمەنییە بۆ کشانەوەی هێزە بیانییەکان، چوونکە مانەوەی هێزە بیانییەکان یارمەتیدەر نییە بۆ چەسپاندنی ئارامیی و ئاسایش لە

عێراقدا!. لەگەڵ ئەوەشدا بە توندیی ئەوەشی ڕەت کردەوە ئێران دەست لە کاروباری ناوخۆی عێراق وەربدات لە ژێر هەر پاساوێکدا. ئیدی دەستوەردانی ئێران لە عێراقدا بە ئەندازە و قەبارەیەکە کە وڵاتانی عەرەبی سوونە ترسیان لێنیشتووە، هەر بۆیە لە کاتی دیمانەیەکی هاوبەشی تەلەفزیۆنی جەزیرەدا لەگەڵ ئایەتوڵڵا عەلی ئەکبەر ڕەفسەنجانی و دکتۆر یوسف قەرەزاوی، سەرۆکی زانایانی ئاینی سوونە. (قەرەزاوی) ڕووی دەمی کردە ڕەفسەنجانی و وتی "مەرجەعەکانی شیعە لە ئێران کلیلی چارەسەری بارودۆخی عێراقیان لە دەستە". ئێران بە سیاسەتێکی وردبینانە و نەرمەبڕانە توانی لە عێراقدا ببێتە دیفاکتۆ تا لە قۆڵێکی ترەوە ئەمەریکا ناچار بکات لەگەڵیدا بێتە سەرمێزی گفتوگۆ. عێراق ئەو یانسیبە بوو ئێران توانی بیباتەوە و دەستێکی تر ئامادە بکات بۆ یارییەکانی داهاتوو لەگەڵ ئەمەریکا و کۆی ڕۆژئاواییەکان، بەو پێیەی ئەوەی ڕوودەدات پێماندەڵێت ڕۆژ بە ڕۆژ دەسەڵاتی ئێران لە عێراقدا زیاد دەکات.

سوریا

لە سوریا سەرسەختترین دوژمنی ستراتیژیی سەدام حسێن و هاوپەیمانی ستراتیژیکی ئێران بوو، وڵاتەکەشی لانەی بەرهەڵستکارانی کورد و عەرەبی ئەو ڕژێمە بوو بە ماوەیەکی ئێجگار دوور و درێژ، بەڵام ڕوخانی ڕژێمی بەعس نەک خۆشحاڵی نەکرد، بەڵکو زەنگێکی مەترسی بە لێدا کە ئەویش لەسەر لێواری تیاچوونە و ئەمەریکا خستوویەتییە ڕۆژڤەوە بە ئاڵوگۆڕی سیستمی دەسەڵات تیایدا. دەوڵەتی عەرەبی سوریا بە باشی لە نیەتی ئەمەریکا گەیشت، لەوەی عێراق خاڵی سەرەتا و کۆتایی لەشکرکێشی و لێدانە سەربازییەکانی نابێت، بەڵکو لیستێکی دوور و درێژ لە دەوڵەت و ڕێکخراو لە پلاتفۆرمەدا دانراون بۆ تێفروتوناکردنیان، لەوانەش دەوڵەتی سوریا. سوریاش دوو خاڵی لاوازی داوەتە دەستی نەیارەکانی، یەکەمیان بریتییە لە سەرکوتی سیاسیی و پەیڕەوکردنی حکومی دیکتاتۆریی و تۆتالیتاریی و گوشینی ماف و ئازادییەکانی جەماوەر و ستەمکاریی لە بەرامبەر کورد و سوونە و قۆرخکردنی دەسەڵاتی سیاسیی بەشێوەی بەماوەیی. دووەمیان تێوەگلانی دەوڵەت و دەزگای هەواڵگریی سوریایە لە دەزی تیرۆرکردنی ڕەفیق حەریری سەرۆکی پێشووی لوبنان، کە بەشێکی زۆری دیکۆمێنتەکان دەریدەخەن سوریا لەو کردەوەیدا بێ ڕۆڵ نەبووە، بەڵکو پلاندانەری سەرەکی بووە یان هاوکارێکی باشی ئێران و حزبوڵڵا بووە لە پرۆسەی کوشتنی حەریریدا.

لە بەرامبەردا سوریا بە دەستوەردانە کاروباری عێراق و خوڵقاندنی

کێشە و گرفت بۆ هێزەکانی ئەمەریکا دەیەوێت ئاگرە سوورە لە خۆی دوور بخاتەوە و ئەگەری دەستبردن بۆ گۆڕینی سیستەم و دەسەڵاتی سیاسیی لە وڵاتەکەیدا بکاتە موستەحیل و کاری نەکردە. وەڕای ئازادکردنی سنوورەکانی لەگەڵ عێراق کە لەوێوە شانە تیرۆریستییەکان و خۆ تەقێنەرەوە ناعێراقییەکان دێنە ژوورەوە، بەڵگەی سەلمێنراو لە بەردەستدان نیشانی دەدەن هەواڵگریی سوریا بەشدارە لە مەشقپێکردنی دەیان تۆڕ و یەکەی تیرۆریستی لە ناوەوە و دەرەوەی عێراق بە تایبەتی لە دەوروبەری شارەکانی موسڵ و رومادی. هەر ئەو بەڵگانە هێما دەکەن بە هەبوونی چەندان حەشارگەی تیرۆریستان لە نێو خاکی سوریادا، لە هەموو ئەمانەش بترازێ ئەو دەوڵەتە لە ڕێی هەندآ دامودەزگای تایبەتەوە لە هەوڵی دروستکردنی چەندان حزبی کۆپی و کارتۆنیدایە تا لە کردەی سیاسیی عێراقدا ڕۆڵ بگێڕن بە ئاڕاستەی پاراستنی بەرژەوەندییەکانی. لەگەڵ ئەمەشدا دەکرێت بڵێین سەرنجی سەرەکی هەواڵگریی سوریا لەسەر خۆتەقێنەرەوە و گروپە چەکدارە یاخیبووەکانە ئەویش لە ڕێی پەیداکردنی چەک و تەقەمەنی و شێوازەکانی مەشق و پەلاماردان و دەستیشانکردنی ئامانجە گرنگ و بایەخدارەکان بەیان. بەمە بە پلەی یەکەم تەرکیزی ئەمەریکا لەسەر سووریا کەم دەکاتەوە، بە پلەی دووەمیش یارمەتی ئێران دەدات بە هێنانەدی ئەجیندای دەستبەراگرتنی عێراق و دەرپەڕاندنی هێزەکانی هاوپەیمانان.

نووسەری ئەمەریکی (کیت کرین) لە راپۆرتەکدا بە ناوی (پێنج هەنگاو بۆ کۆتایی هێنان بە یاخیبوون لە عێراق) ئاماژە دەکات بە (ئەو میلیشیا و گروپە یاخیبووانەی عێراقیان گۆڕی بۆ شانۆیەکی نائارام و پڕ ئاژاوە، ناتوانن هەروا بەردەوام بن لە چالاکییەکانیان بە بێ دەستەبەرکردنی تەمویلێکی بەردەوام بۆ خۆیان، لەبەرئەوە پێویستە لەسەر جۆرج بوش سەرەکی ئەمەریکا کە دەیەوێت ستراتیژێکی نوێی پتەوتر لە عێراقدا پیادە بکات مەسەلەی سنووردانان بە هەڵقووڵانی دارایی بەو گروپانە بکاتە یەکێک لە ئەولەویاتی پلانەکەی). دواتر نووسەر راپۆرتەکەی بەم پەرەگرافە قفڵ دەکات “ئەگەر بێتو ئامڕازەکانی فیشەک و بۆمب شکستیان هێنا لە پرۆسەی لە ناوبردنی یاخیبووەکان و ئەندامانی میلیشیا چەکدارەکاندا، بەڵام لانیکەم وەستاندن و وشککردنی دارایی و پارەکان لە گیرفانیاندا باشترین ئامڕازە بۆ لەناوبردنیان”. شتێکی شاراوەش نییە سوریا یەکێک لەو دەوڵەتانەیە سەرچاوەیەکی نایابی دارایی و لۆجیستی ئەو گروپانەیە، بەبێ هەبوونی ئەم دەوڵەتە لە تەنیشتی عێراقدا دەکرا تیرۆر و کاری تێکدەرانە لە نیواونیو زیاتر لەوەی ئێستا هەیە کەمتر بوایە. بە

لەوەش وڵاتانی دەوروبەر لە رێی بازرگانیکردن و ئاڵوگۆڕی کاڵاوە لەگەڵ میلیشیا چەکدارەکان یارمەتییەکی باشی مانەوەیان دەدەن، بە تایبەت ئەو میلیشیایانەی نزیک بە دەسەڵاتی سیاسیی عێراقن و لە هەمان کاتدا بەشێکن لە پرۆسەی توندوتیژیی سیاسیی و مەزهەبیی.

کیت کرین دەنووسێت (بەدەر لە یارمەتی حکوومەت بۆ میلیشیاکان لە رێگەی کار و پۆستەکانەوە، سەرچاوەی دووەمی یارمەتیدانیان لە رێگەی ئاودیوکرن و فرۆشتنی سووتەمەنییەوە دەست دەکەوێت. کاتێک لە دەرەوەی عێراق دەیفرۆشن و ملیۆنان دۆلار بۆ میلیشیاکان دەستەبەر دەکات). ئەوەی لەم بازرگانییەدا لەگەڵ میلیشیاکان بە پلەی یەکەم دێت کۆماری ئیسلامی ئێرانە، پاشانیش سوریا و تورکیا. قەبارە و بارستایی دەستێوەردانەکە هەرچی چۆنێک بێت هێندەی ئەوە گرنگ نییە، ئەمڕۆ سوریا ژێدەرێکی ترسناکی خوڵقاندنی پشێویی و نائارامییەکانی ناو عێراقە و لە چەندان کەناڵ و دەروازەی جیاجیاوە داخڵی عێراق بووە و لەسەر ساحەی ئەو جەنگێکی دۆڕاوی ناپیرۆز کە تەنێ هاووڵاتیان و عێراقییەکان تیایدا زیانبارن بەڕێوە دەبات. تا نهۆش لە میحوەری عێراقەوە گوشارێکی جیددی لەسەر سوریا نەبووە بۆ ئەوەی ناچار بکرێت سنوورەکانی توند و تۆڵ بکات و مقەست بدات لە داوی پەیوەندییەکانی بە گروپە نەخوازراوە چەکدارەکانی ناو عێراقەوە، بە پێچەوانەوە ئەمەریکا لە قۆڵێکی ترەوە مەیدانی بەربەرەکانی لەگەڵ کردۆتەوە، ئەویش قۆڵی لوبنانە کە دوای ناچارکردنی سوپاکەی بە کشانەوە لەو وڵاتە، تاوانباریشی کردووە بە تیرۆرکردنی رەفیق حەریری و هاندانی گروپە یاخیبووەکانی ناو لوبنان و دەستوەردان لە کاروباری ناوخۆی ئەو وڵاتە. راستە سوریا لەلای لوبنانەوە قۆڵی بڕاوە و رەگوڕیشەی دەرهێنراوە، بەڵام قۆڵەکەی تری لە عێراقدایە و خەریکە رەگ دادەکوتێت.

تورکیا

بە هۆی پشکداریی نەکردن لە پرۆسەی روخانی رژێمی بەعس و رێگریی دروستکردن لە بەردەم بەکارهێنانی ئاسمانی وڵاتەکەیان لەلایەن هێزەکانی هاوپەیمانانەوە لە جەنگی دژە عێراق، تورکیا کەنارگیر کراوە لە بڕیاردان لەمەڕ چارەنووسی عێراق و هیچ کاریگەرییەکی جیددی و بەرچاویشی نەبووە لە عەمەلیەی سیاسیی سەرلەنوێ داڕشتنەوەی عێراقدا. تا وەختێک ئاوڕی دایەوە دوژمنە لە مێژینەکەی (کورد) لە چڵەپۆپەی دەسەڵاتدایە و ئەکتیڤانە لە گێرمە و کێشە و ململانێکانی عێراقی هەنووکەدا دەرکەوتووە. تورکیا چەندان جار هەوڵیدا لە رێی بەکارهێنانی کارتی (PKK)ەوە بەشێوەی راستەوخۆ

لەشکرکێشی بکاتە سەر خاکی باشوور، ئەم کارتە تا ئەم چرکەساتەش بەدەستییەوەیەتی و دەیەوێت لەلایەن ئەمەریکاوە گڵۆپی سەوزی ئەکەی بۆ هەڵبکرێت و مێژوو خۆی دووبارە بکاتەوە چۆن لە شەوێکدا (قوبرس)ی داگیرکرد کوردستانیش داگیر بکات!!. بەڵام تا بە ئەمڕۆ دەگات ئەمەریکا ئەو مافەی بە تورکیا نەداوە بە ئەنجامدانی کارێکی لەو بابەتە، چون ئەو لەشکرکێشییە لەلایەک هەڵکوتانە سەر ئەمەریکایە بە دەلیلی ئەوەی دەسەڵاتی داگیرکەرە و وڵات لە دەستی ئەودایە، لەلایەکی ترەوە تێکدانی ئەو بڕە ئاساییشەیە لە باشووری کوردستان هەیە کە وەک دورگەیەکی ئارامی لێهاتووە بە ئەرتەش و هێزەکانی هاوپەیمانان و جێبەجێکردنی هەندێ ئەجیندای خۆیان تیایدا.

پاشتر تورکیا لە ڕێی پاساوی ستەمکردن لە تورکمانەکان لە کەرکوک و بە بیانووی لەمپەردانان بە دروستکردنی دەوڵەتێکی کوردیی لە باکووری عێراقدا، چەندان هەوڵی سەرنەکەوتووی دا، بۆ قایلکردنی کۆشکی سپی تا لەشکرکێشی بکات، خۆشبەختانە هەموو هەوڵەکان ناکام مانەوە و هیچ هیوایەکیان بۆ تورکیا لە سەوز نەبوو. تاکە میکانیزمێک بەدەستییەوە مابێتەوە هەندآ لایەنی وەک بەرەی تورکمانییە، ئەویش بە هاندانیان بە کێسپ و تەگەرە دروستکردن لە بەردەم جێبەجێکردنی بڕگەکانی ماددەی سەد و چل، بە تایبەتیی لە قووڵایی شاری کەرکوکدا. نووسەری تورک (سەمیح ئیدیز) دەنووسێت (بەهۆی یەدەگە نەوتییە زۆر و زەوەندەکەیەوە کەرکوک هەمیشە خاڵی ململانەی نێودەوڵەتی بووە، هەروەک رابردوو دووبارە کەرکوک لە سایەی ترس و توندوتیژیدا دەژی). یەکێک لە نزیکترین ئەو وڵاتانەی چاوی لە نەوتی کەرکوک بڕیوە تورکیایە، هەر بۆیە لە ڕێی وروژاندنی هەستی تورکمان و شڵواندنی زیاتری باری دیمۆگرافی کەرکوک و چەواشەکردنی رای گشتیی جیهانیی، باری گەڕاوی شارەکە وەک خۆی دەهێڵێتەوە و ڕێگریی دروست دەکات بۆ گەڕانەوەی بۆ ناو جوگرافیا ڕەسەنەکەی کە کوردستانە، ئەمەش ئەو ستراتیژەیە تورکیا چەندان پلانی بۆی هەیە و دەیان کۆنگرەی لە وڵاتەکەیدا بۆ بەستووە و دەیەوێت زۆرترین عێراقی لە دەور کۆبکاتەوە. هەرچەند هەوڵەکانی تورکیا هەندەی ئێران کاریگەر نەبووە، بە حوکمی ئەوەی کارتی دەستی تورکیا کە تورکمانە کەمینەیە لە عێراقدا، هەرچی کارتی ئێرانیشە کە شیعەیە زۆرینەی ڕەهان و لە نیوەی زیاتر دانیشتووانی وڵاتەکەی تێپەڕاندووە، بەڵام هێشتاش ناکرێت حیساب لەسەر دەستێوەردانەکانی تورکیا نەکرێت یان بەهەند وەرنەگیرێت.

ڕەهەندێکی تری دەستێوەردانی تورکیا، هاریکارییکردنە لەگەڵ هەندێ لە جاشە کوردەکانی باشوور و بڕێک لایەنی سوننە و شیعەی ڕەگەزپەرست بە مەبەستی پێکهێنانی بەرەیەکی هاوبەش لە دژی دەوڵەتی نوێی عێراق و خواستی فیدراڵیزمی کوردەکان و ماددەی سەد و چل. هەر لە خۆڕا نییە دوای متبوون و چوونە قاوغەکەی خۆیەوە جارێکی تر جاشی مێژوویی (ئەرشەد زێباری) سەر دەردەهێنێتەوە!!، ئەمجارە وەک سەرۆکی پارتێکی بەکرێگیراو کە ئامانجی دژایەتیکردنی ماددەی سەد و چل و فیدراڵیزمە. دووبارە ئەمە بەڵگەیەکی ئاشکرا و شەفافە بۆ سەلماندنی دەستێوەردانی وڵاتانی هەرێمیی لە کاروباری عێراق و کوردستاندا بە دیاریکراویی لە پرسەکانی گرێدراو بە چارەنووسی شاری کەرکوکەوە. تورکیا بە هەموو جۆر و لە هەر ڕێگەیەکەوە دەستبدات بۆی دەستوەردەداتە کاروباری عێراقەوە، ئامانجی ئەو جیایە لە ئامانجی ئێران و سوریا چون لەبەردەم تەهدیدی گەڵان و ڕووخانەدا نییە، بە قەدەر ئەوەی خەونی لەباربردنی هەر نیمچە دەسەڵاتێکی کوردیی هەیە چوونکە هەر ڕێنیسانس و سەرهەڵدانەوەیەکی کورد لە باشوور بە سەرەتایەکی مەترسیدار دەزانێت لەسەر خۆی بەو پێیەی هانی کوردەکانی باکووریش دەدات لە دژی دەوڵەت، لە هەمان کاتدا پاڵپشتێکی ماددیی و مەعنەویی دەبێت بۆیان لە خەباتەکەیاندا بۆ ڕزگاریی کوردستان و دەرهێنانی لە ژێر چەپۆکی کەمالیزم و تۆرانیزم.

وڵاتانی عەرەبی (سوننە)

لە بەرامبەر دەستێوەردانی سوریا و ئێران وەک دوو دەوڵەتی شیعە، دەوڵەتانی عەرەبی سوننە کاردانەوەیان هەبووە و هەوڵیانداوە ڕەنگدانەوەیان لەسەر دەزی سیاسیی و واقیعی ئەمڕۆی عێراق هەبێت. لە ڕیزی پێشەوەی ئەم وڵاتانە هەریەک لە عەرەبستانی سعودی و میسر و ئوردون و قەتەر هەن. ئەم دەوڵەتانە ترسیان لێنیشتووە لەوەی یەک پارچەیی خاکی عێراق لەبەردەم هەڕەشە و ترازاندایە و ئەگەری پارچە پارچەبوونی لە هەر ئەگەرێکی تر بەهێزتر و نزیکترە، ئەوان لە ڕێی دەستگیرۆییکردن و یارمەتیدانی عەرەبی سوننەی لەسەر کار لابراوەوە خوازیارن زامنی یەکپارچەیی خاکەکەی و ناسنامەی عەرەبێتی عێراق بکەن!!. (بەبی غوش) دەنووسێت: وڵاتە عەرەبییەکان ترسی ئەوەیان هەیە کۆماری ئیسلامی ئێران ببێتە سەرەکیترین دەسەڵاتداری ناوچەکە، سەبارەت بەمەش چەندین جار بەرپرسانی عەرەبستانی سعودیە و میسر و قەتەر و ئوردون ڕەخنەیان لە بەرپرسانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا گرتووە لە بەرامبەر بێدەنگی و هەڵوێست وەرنەگرتن سەبارەت بە فراوانبوونی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی ئێران لە

ناوچەکەدا.

لە ساڵی 2004 شا عەبدوڵڵای پادشای ئوردون هۆشداریی توندی دا بە بەرپرسانی کۆشکی سپی لە مەترسی پەیدابوونی ئیمپراتۆریەتێکی شیعە کە ئێران و عێراق و سوریا و لوبنان بگرێتەوە. ئەمە یەکەمین لێدانی زەنگی مەترسیی دروستبوونی هیلالە شیعییەکە بوو لەلایەن سەرکردەیەکی عەرەبی سوونەوە. حوسنی موبارەکی سەرۆکی میسریش ساڵی 2006 رایگەیاند (شیعەکانی عێراق ئەوەندەی خۆشەویستیان بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران هەیە، ئەوەندە خۆشەویستیان بۆ وڵاتی خۆیان نییە کە عێراقە). بەم جۆرە وڵاتانی عەرەبی سوونە لە ترسی دروستبوونی هەژموونێکی بەهێزی شیعیی و هاتنە کایەی ئەوەی پێی دەوترێ (نیوە مانگی شیعیی) لە ناوچەکەدا بە هەموو هێز و توانایەکیانەوە پشتگیریی عەرەبە سوونەکانی عێراق دەکەن وەک ڕێگر لەبەردەم دروستبوونی ئیمپراتۆریای شیعە و پارێزگار لە دیدی عروبە و شوناسی عەرەبێتی دەوڵەتی عێراق. تەنانەت سعودیە کە خۆی بە سەرکردایەتیکردنی دنیای عەرەبیی و سیاسەتی جیهانی عەرەبەوە دەبینێت لە هەوڵی زیاترداییە و دەیەوێت لە ناوخۆی خودی ئێراندا مەدی سوونەنی بجوڵێنێت (وەک جوڵانەدیشی)، بەڵام ترسی لە پەرچەکرداری ئێرانە لە هەژاندنی ناوخۆی سعودیە لەلایەن ئەو ژمارە گەورە زۆرەی شیعەی وڵاتەکەیەوە، ئەمەش سەرئێشەیەکی نەبڕاوە و ژانێکی ئەبەدیی بۆ عەرەبستانی سعودیە دەهێنێتە ئارا.

هەر بۆیە تا ئێستا عێراق مەزی دەست شکاندنەوە و قوماریان بووە و مەیدانی ناکۆکیی و کێشمەکێشەکانیان نەگواستەتەوە بۆ ناوخۆی وڵاتەکانیان. هەر لەو میانەیەدا ئەم وڵاتانە بەردەوام سەرقاڵی سازدانی کۆنگرە و کۆنفرانسی جۆر بەجۆرن سەبارەت بە عێراق و چارەسەرکردنی دۆخی ناهەمواری ئاسایش، بەڵام لە واقیعدا ئامانجی هیچکامیان وەستاندنی نەزیفی خوێنی عێراق نییە، بەڵکو ئەو کۆنفرانسانە تەنە دەرفەتێک بوونە بۆ دۆزینەوەی سەرەداوی بەرژەوەندییەکانیان لە عێراقدا و ئامادەکردنی ڕەوشەوەن بۆ پارێزگاریلێکردنی. هەروەک نووسەری عەرەب (غەسسان ئیمام) دەنووسێت (تراژیدیای عێراق هیچ چارەسەرێکی نییە لە ناوخۆی عێراق خۆیدا نەبێت، هەرچییەکی تر بکرێت دواخستنی چارەسەر و درێژدانە بە ململانێکان و درێژ گێڕینەوەیە لە ناوەوە و دەرەوەی کۆنگرەکاندا). گۆڕەپانی عێراق بووە بە مەیدانی دەستوەردانی وڵاتانی ناوچەکە و جێگەی یەکلاکردنەوەی ناکۆکییە قووڵەکانی هەرێک لەو دەوڵەتە هەرێمییانە، ترسناکترین دیمەنیش ئەوەیە شەترەنجی عێراق

شەترەنجەکە بە شێوەی مەزهەبیی و مێژوویی نێوان وڵاتانی شیعە و سووننە.

هەڵوێستی ئەمەریکا

ئەندریۆ باسیڤیچ لە (The Nation)دا دەنووسێت: هەموو سیاسەتمەدارێکی ئەمەریکی بەردەوام ئەم پرسیارە لە خۆی دەکات (ئایا نەخشەی ئێمە لە عێراقدا چییە؟)! هۆکاری ئەم پرسیارەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەو شکستانەی لە نێو عێراقدا بەدی دەکرێن، لەو ساتەوەی عێراق ئازاد کراوە سەقامگیریی بەخۆوە نەدیوە، رۆژانە بەردەوام تەقینەوە روودەدات، هەر پلان و نەخشەیەک پێیڕەو دەکرێت دەرئەنجامێکی نەگەتیڤتری دەبێت. ئەمەریکا لە رووبەڕووبوونەوەی تیرۆریستان و قەڵاچۆکردنیان و جێگیرکردنی ئەمنییەت بە بنبەست گەیشتووە و هەموو پلانەکانی یەک لە دوای یەک شکستیان هێنا و نەیتوانی کەمترین سەرکەوتن مسۆگەر بکات، تەنانەت جەنگی عێراق و ئەو بارە نەخوازراوەی لە بەغداد و شارەکانی تردا بوونی هەیە، ناڕەزایەتییەکی توندی لە ئاستی جیهانیدا لە دژی ئەمەریکا دروستکردووە تا ئەو سنوورەی بزووتنەوەی ئەنتی ئەمەریکایی لە بەهێزترین وەرزی تەمەنیدایە. ئاژانسی هەواڵەی (فرانس پرێس) لەو بوارەدا و لە بارەیِ نیگەرانییەکانی وڵاتانی دنیا لەمەڕ رۆڵی پۆلیسی جیهانیی ئەمەریکا راپۆرتێکی ئامادە کردووە، راپۆرتەکە هەما دەکات بە وتەی (کریستەفەر وتینی) بەڕێوەبەری توێژینەوەکان لە ئەنجوومەنی شیکاگۆ بۆ کاروباری نێودەوڵەتی، لەمەڕ راپرسییەک کە 18 وڵاتی گرتۆتەوە (ئارەزوویەکی ئاشکرا و روون هەیە سەبارەت بە هەڵوێستی زۆر نەگەتیڤ و بەرجەستە بوو بەرامبەر بە ئەمەریکا بە هۆی شێوازی جێبەجێکردنی سیاسەتی دەرەوەی). لە بارودۆخێکی لەو جۆرەدا ئەمەریکا کام رێگا دەگرێتە بەر؟ ئایا پلانی نوێی چییە بۆ چارەسەرکردنی قەیرانی عێرق؟ چۆن مامەڵە لەگەڵ دەستێوەردانی هەرێمیی دەکات؟ ئایا سیاسەتی توندوتیژ و زەبروزەنگ ئامێز دەگرێتە بەر یان گفتوگۆ و فۆرمی ئاشتیانە؟.

ئەوەی لە رەوشی عێراقدا بەدی دەکرێت پێچەوانەی روانینەکەی کۆڵۆنێل (سام گاردینەر)ی کۆنە ئەفسەری هێزی ئاسمانی ئەمەریکا نیشان دەدات، کە پێیوایە عێراق و تەنگژە قورسەکانی رێگر نین لەبەردەم هێرشکردنە سەر ئێران، سەرقاڵبوونی ئەمەریکا بە مانای وازهێنان لە ئێران نایەت. هەموو ئاماژە و سەرەداوەکان دەڵێن ئەمەریکا خوازیارە لەگەڵ هەردوو دەوڵەتی ئێران و سوریا گفتوگۆ بکات بۆ دۆزینەوەی میکانیزمێکی چارەسەر بۆ دۆخی عێراق و

ناجێگیری ئارامیی و ئاسایش بە دیاریکراویی لە بەغدادی پایتەختدا. دانیاڵ سیرێیەر لە ڕۆژنامەی لیبراسیۆنی فەڕەنسیدا دەنووسێت “وێڕای نکۆڵیکردنی کۆشکی سپی لەگرتنەبەری هیچ سیاسەتێکی نوآ بەرامبەر سوریا و ئێران، بەڵام لەڕاستیدا سیاسەتی پێشووی خۆی دەستکاریی کردووە و دانوستانێکی چەند قۆڵەی لەگەڵ ئەو دوو وڵاتەدا دەستپێکردووە، دەیەوآ چیدی ئێران و سوریا کۆسپ نەخەنە بەردەم کارەکەی لە عێراقدا..”.

لەلایەکی تریشەوە (ئانی ڤیلادمەرتی) لە ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆستدا ئاماژە دەکات بە وتەی کۆندالیزا رایسی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا لە بارەی سازشکردن لەگەڵ ئێران و سوریا و لە زاری ئەوەوە دەنووسێت (ئیدارەی سەرۆک بوش خوازیارە گفتوگۆ لەگەڵ سەرکردەی ئێران و سوریا بکات سەبارەت بە سەقامگیرکردنی بارودۆخی ئاسایش لە عێراق). ڤیلادمەرتی جەخت لەسەر ئەوەش دەکاتەوە پسپۆڕانی ئەمەریکیی پێداگریی لە بارەی پێویستی دانوستان لەگەڵ ئەو دوو وڵاتەدا دەکەن لەمەڕ فایلی ئەمنیی لە عێراقدا. لێرەوە دەگەینە ئەو بڕوایەی ئەمەریکا ئامادەیە سازش لەگەڵ ئێران و سوریا بکات، بەڵام لە بەرامبەر چی و ئەو دوو دەوڵەتە بە چ مەرجێک هاوکاریی دەکەن؟ هەڵبەتە لای خۆیانەوە هەر لایەکیان مەرجیان هەیە، بەڵام ئاخۆ ئەو مەرجانە لەسەر حیسابی کآ بن؟ ئایا گۆزەکە لەسەری کام لایەن و کام پێکهاتەی عێراقیدا دەشکێت؟. کارەساتەکەش لێرەوە دەست پێدەکات، ئەمەریکا نەک هەر ناتوانێت لەپرسینەوە لەگەڵ ئەو دوو وڵاتە بکات، بەڵکو ئامادەیە نەرمی بنوێنێت لەگەڵیان بە ئەوەی یارمەتی سەرکەوتنی بدەن لە تەنگژەی عێراقدا، ئەو تەنگژە قورسەی لە دوای ڤێتنامەوە نە بەخۆیەوە دیوە و نە لەوانەشە قەت جارێکی تر بەخۆیەوە ببینێت.

دۆزی کورد

دەستەوەردانی هەرێمیی و کارتێکردنی وڵاتانی ناوچەکە لە دۆخی عێراق، زۆرترین رەنگدانەوەی هەبووە لە فۆرمەڵەکردنی عێراق بە شێوەیەکی تر، جیاوازتر لەو شێوەیەی ئەمەریکا بە تاکلایەنە بڕیاری لەسەر دابوو. بەکارهێنانی کارتی ئاسایش لەلایەن سوریا و ئێرانەوە و دوورخستنەوەی تەوەری شەڕ لە دەوڵەتەکانیان نەک پاراستنی لە هەڕەشە و مەترسی داڕووخان بگرە ئەمەریکاشی ناچار بە دانوستان و گفتوگۆ کردووە لەگەڵیان. بێگومان لە حاڵەتێکی لەو شێوەیەدا ئەمەریکا لە هەندێ داواکاریی خۆی دێتە خوارەوە و بەدیفاکتۆ هەندێ سازش دەکات کە رەنگە لە دژی پێکهاتەیەک یان چەند پێکهاتەیەکی ناو

عێراق بێت. لە دەستەوەردانی هەرەمی نەیتوانی باری جێگیری ئاسایش لە کوردستان بشڵەقێنێت "چوونکە ئامانجی نەبوو" بەڵام لە رووی سیاسییەوە کورد یەکێک لەو پێکهاتانەیە باجی ئەو دەستەوەردانانە دەدات. رەنگە گرنگترین باج دواکەوتنی جێبەجێکردنی ماددەی 140 بێت، تەنانەت دەنگۆی ئەوە هەیە ئەمەریکییەکان داوایان لە (جەلال تاڵەبانی) سەرۆک کۆماری عێراق کردبێت بە دواخستنی ئەو ماددەیە بە تایبەت لە شاری کەرکوک، ئەمە دیسان بەڵگەیەکە لە مەڕ رۆڵی دەوڵەتانی هەرەمی لەسەر بڕیارە نوێیەکانی ئەمەریکا و هاوپەیمانان. کورد کە بەهرەمەند نییە لە هاوکاریی هیچ دەوڵەتێکی دراوسێ و بنە و بارگەی لە هیچ کام لە وڵاتانی هەرەمی نەخستووە، قوربانی سەرەکی ئەو دەستەوەردانانە بووە و دەبێت. لەلایەکی ترەوە پێداچوونەوە بە بڕگەکانی دەستووری عێراق و هەموارکردنی چەند بڕگەیەکی نوآ کە مافەکانی کوردی پێدەگەڕێت بە بآ مافیی، بەڵگەیەکی تر و ئاوێنەیەکە پێمان نیشان دەدات ئەگەر بە دەستەک ماف بدرێت بە کورد لە عێراقدا سەدان دەست ئامادە کراوە بە لێسەندنەوەی.

کورد زەرەرمەندترین پێکهاتەی عێراقە و دواجار سەنگەرەکەی بەسەردا دەڕوخێت، شیعەکان بە پاڵپشتی ئێران و بە هۆکاری زۆرینەی دانیشتوان حاکمی جاویدانی عێراقن، سوونەکان بە هاوکاریی وڵاتانی عەرەبی و هێزی خۆتەقێنەرەوەکان بوونەتە ئەمری واقیع و ئەمەریکییەکانیشیان ناچار بە دانوستان و سازش کردووە. لەو نێوەندەدا کورد بە تەنیا و بە هیچ دەست و پاڵپشتێک، بە دوای عەشقێکی وەهمی و تاکلایەنەی ئەمەریکادا را دەکات!!، ئەو ئەمەریکایەی لە راسپاردەکانی بیکەر- هاملتەنەوە یەکەم زەنگی پشتێکردنی بە لێدا و ئەمەش خەریکە بە بەرچاوی هەموو دونیاوە ئەوەی دوێنێ بە خوێن و رەنج بە دەستی هێناوە لە بەرداشی سازشەکانیدا دەیهاڕێت و لەناوی دەبات. کورد تاکە پێکهاتەیە بە قورسیی باجی ئەم دەستەوەردانانە دەدات لە ئایندەدا. هەر لێرەوە جێی خۆیەتی ئاماژە بکەم، بە ئەوەی جگە لە کورد کەمینەکان بە هۆی بارودۆخی ناجێگیریی عێراق و نەبوونی پشت و پەنای دەرەکییەوە لە توانەوەدان و خەریکە لە هەموولایەکەوە تیا دەچن.

بە پێی راپۆرتی رێکخراوی مافی کەمینە نێودەوڵەتییەکان لە ساڵی 2007دا، کەمینەکانی نێو عێراق بەرەو لە ناوچوون دەچن، وەک مەندائییەکان کە پێش ساڵی 2003، ژمارەیان (30000) کەس بووە، بەڵام ئێستا لە (13000) کەس کەمترن، جولەکەکان پێش ساڵی (2003) سەدان کەس بوون، بەڵام ئێستا تەنها پێنج کەسیان لە عێراق

ماونەتەوە، پەنابەرە فەلەستینییەکان ئەوانیش پێش ساڵی 2003 ژمارەیان (35000) کەس بوو، ئێستا لە (15000) کەس کەمترن. بەشار ئەلسەبتی وتەبێژی ئەنجوومەنی کەمینەکانی عێراق دەڵێت “گەورەترین مەترسی مەندائییەکان ئەوەیە رووبەڕووی نەمان دەبنەوە”. ئەمڕۆ لە دوای کوشتنی دوعای کچە ئێزدییەوە پەلاماردانی ئێزدییەکانیش و□ک بەشێک لە نەتەوەی کوردی هاتۆتە سەر، بۆیە عێراقی نوێ، عێراقی زلهێز و خاوەن دەسەڵاتە لە بن نەهاتووەکانە، ئەوانەی دەسەڵاتەکانیان پشت ئەستوورە بەهێزی دەرەکی و ناوچەیی. کورد هیچ کەسی لە پشت نییە!، وا بزانم ئەوەندە تاوان و رەفتاری نەشیاومان ئەنجامداوە چیاکانیش پشتیان تێکردووین و چیتر دۆستمان نەماون.

چارەسەر چییە؟

ئەرکی ئەم نووسینە نییە وەڵام بە پرسیاری چارەسەر چییە بداتەوە؟ بەڵام هیچکات دیواری ئەعزەمییەی چەقی شاری بەغداد کە شارەکەی دوولەت کردووە چارەسەر نییە، بەڵکو هەڵچنینی شورەیەک (مەبەستم دیوارێکی مەعنەوییە نەک دیواری چین) پێویستە بە چوار دەوری عێراقدا، بۆئەوەی لە پێش هەر کارێکەوە بەرەنگاریی سنوور بەزاندن ببێتەوە و پارێزگاریی لە سەروەریی خاکی عێراق بکات. لەگەڵ ئەوەشدا تا عێراق بەم جۆرە و بەم جوگرافیا دەستکرد و داسەپاوەوە بمێنێتەوە، کورد وتەنی (تا ئەم بایە لەو کونەوە بێت) دەستێوەردانی هەرێمیی و نێودەوڵەتی لە عێراقدا هەر دەمێنێت. شیعەیەکی عێراقی ئەوەندەی ئینتیمای بۆ شیعەگەریی و ئێران هەیە چارەگی ئەوە عێراقی نییە، کورد دوای هەشتا ساڵ بە عێراقیکردن و کۆمەڵکوژیی تا نهۆ بۆ چرکە ساتێکیش لە قەناعەتەوە خۆی بە عێراقی نەزانیوە و نازانێت. دابەشکردنی عێراق بۆ سەر سێ دەوڵەت، کێشەکان لە بناغەوە چارەسەر دەکات و دەبێتە فاکتۆرێک بۆ بەرقەراربوونی ئاشتی لە سەرجەم ناوچەکەدا.

ماکس ج. بووت نووسەر و توێژەری سیاسیی ئەمەریکی لە رۆژنامەی (لۆس ئەنجلۆس تایمز)دا دەنووسێت “زۆر کەس ئێستا دژی دووبارەکردنەوەی ئەزموونی یۆگسلاڤیایە لە عێراق، واتە عێراق دابەشبکرێت بۆ سێ دەوڵەتی سەربەخۆی سنوور جیاواز و سەروەرێتی سەربەخۆ و هاوبەش لە ک□م□□ک مەسەلە کە تایبەتمەندێتی جێوپۆلۆتیکی عێراق دەیسەپێنێت، بیرمان نەچێت لە نەوەدەکانی سەدەی رابردووش هەمان بەرهەڵستکاریی بۆ بیرۆکەی دابەشکردنی یۆگسلاڤیا دەکرا و دەبینرا، بەڵام دواجار هەموو لایەک بەو قەناعەتە گەیشتن ل□ و□□اتێکی پێکهاتە جیاواز کە بنەمای پێکەوە لکاندنیان بە یەکەوە ئارەزوومەندانە نەبووە،

دابەشکردن و سەربەخۆبوونی هەر نەتەوەیەک لە پێکهاتەکانی ئەو وڵاتە باشترین چارەسەرە بۆ سەقامگیربوون و پێشکەوتن، ئەم چارەسەرە بە رای من لەگەڵ چارتی نەتەوە یەکگرتووەکانیشدا دێتەوە، بەو پێیەی سەرەکیترین ئامانجی بریتییە لە دەستەبەرکردن و پاراستنی ئاشتی و ئاسایشی جیهان”.

کورد بە زۆری زۆرداریی کراوە بە عێراقی بۆچی باجی عێراق بدات؟ بۆچی بە ئاگری شەڕی سووننە و شیعە بسووتێت؟ بۆچی باجی هەڵەکانی سەدام و جەعفەری و مالیکی و کێ و کێ بدات؟. شیعەیەکی خوارووی عێراق و زۆنگاوەکان چی دەیبەستێتەوە بە شاخەکانی کوردستانەوە؟ کوردێکی کۆچەریی کوێستانشین چی بە بیابانە کاکی بەکاکییەکانی عەرەبستانەوە گرێی دەدات؟ جامانە و عەگال، شاڵ و دشداشە، خورما و گوێز، کێوی کوردستان و هوشتری بیابان چی بەیەکەوە دەیانبەستێتەوە؟ جگە لە درۆ و وەهمی عێراقی داسەپاو نەبێت !! باشترین چارەسەر و کارسازترین هەنگاو بۆ دەرچوون لەم قەیرانەی ئەمڕۆی عێراق دابەشکردنێتی بۆ سەر سێ وڵات، ئاخر دەزانن ئەزموونی تاڵی یۆگسلاڤیا وامان پێدەڵێت؟!.

*ئەم وتارە شیکارییە پێش یانزە ساڵ بە دوو بەش لە ژمارەکانی (228-229)ی رۆژنامەی (کوردستان راپۆرت) لە رۆژەکانی 17-18 یونی 2007 بڵاوبووەتەوە.

تێبینی: کۆی ئەم شیکارییە وەک بەشی سێهەمی کتێبی “گەمەی شەیتان” لە لاپەڕە 109-130 چاپ و بڵاوکراوەتە. کە ئەو کتێبەش بە چاپی کاغەز لە سەرەتای ساڵی 2018 لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بڵاوکراوەتەوە

مەیێڵن بمرم، من بناغەی سەرمایەکانتانم، بۆ ڤاکسینم

مەکەن!.. عبدالرحمن محمد (مەلا ڕەحمان ئاوارەکان)

ئەمەی خۆڵکانی ووڵاتانی تازە پێگەیشتوو، ئەگەر لە بەرەوو پێشچوونی زانستدا بەشدار نەبووینە، نموونەی ؛زانستی ئابووری و کشتووکاڵ و کارەبا و ئەستێرەناسی(ئەمەش دەتوانین بە وەرنەگرتنی هیچ یەک لە خەڵاتە جیهانیەکان بسەلمێنین،وەک خەڵاتی نۆبڵ) ، بەڵام لە دروست کردن و گەرم کردنی بازاڕدا بە شت و مەکی دروستکراوی وڵاتە پێشکەوتوو و پیشەسازیەکان سەرقافڵەین! بە تایبەتی ووڵاتە بە ناو ئیسلامیەکان، کە تایبەتمەندن لە عیبادەت و خواناسیندا، ئەم ژیانەیان بە لاوە شتێکی کاتی و بە سەرچووە، بۆیە خۆیان بە زانست و پیشەسازیەوە خەریک ناکەن! لە بەرامبەر ئەمەدا، سروشت کۆمەڵێک کانزا و سەروەتی ژێرزەمینی پێیان بەخشیووە، کە بریتین لە چەند چاڵە بیرێک لە نەوت و گاز، کە تا ئێستاش ڕەواج وبازاڕی گەرمە وەڵاوەوەی پەرەپێدانی گەشەی پیشەسازی ڕۆژئاوایی پێ دەچێتە پێشەووە، بەڵام وا کۆمەڵێک شێوازی تر لە ووزە، لە چەشنی ووزەیی خۆر و ووزەیی با و ووزەیی ئەتۆم خەریکە جێگەی دەگرێتەووە.
بۆ ئەمەی ئابووریناس جێگەی پرسیارە دواڕۆژی ئەو کۆمەڵگا بێ زانستانە، کە تەنها وەک گیاندارێکی کێووی لە سەر سروشت دەلەوەڕێن، دەبێت دواڕۆژی نەوەکانی داهاتوویان چۆن بێت!؟ بەڵام کۆمەڵگا خۆیان دەڵێن(خودا دەلیل و پشتیوانی خەڵکی داماوە و بە برسێتی نامانهێڵێتەووە!؟) ، کەواتە دەتوانم بڵێم ٪۱۰۰ بازاڕین بێ ساغ کردنەووەی کاڵاکان، وە تا ئێستاش هیچ تروسکاییەک نیە، کە ڤاکسینێکی یا پێکووتەیەکی دژە ڤایرەس لە دواڕۆژدا، لە بەغدا و ڕیاز و تاران و مەقادیشۆ و کابولەوە دروست بکرێت بە مرۆڤایەتی.
ڤاکسین یا پێکووتە، بە ماوەی چەند مانگێکە لە وڵاتانی پێشکەوتوو بە کار دەهێنرێت و هەندێکیشیان بە دووەم جار و سێهەم جار وەری دەگرن! تا ئێستا دەنگێک نیە لە کوتانی خەڵکانی کۆمەڵگا تازە پێگەیشتووەکان !؟ ئایا ئەم هاوکێشە، لە کۆتاییدا کارەساتبار نابێت؟ ئایا جیهانی بوون ناکەوێتە مەترسیەووە؟ ئایا ڕاوەستانی ژیان لە کۆمەڵگا دواکەووتووەکان یا تازە پێگەیشتووەکان، چ کاریگەریەک لە سەر ڕەوڕەووەی ئابووری و پیشەسازی، وڵاتە پێشکەوتووەکان دادەنێت؟ ئایا کۆمەڵگەی سەرمایە لە جەمسەرێکی زەوی، نەبەستراوەتەوە بە جەمسەرە هەژارەکەی تر؟ ئایا لەجیکە، نیووەمان بمرین لە بێ ڤاکسینی، نیووەکەی تر خۆیان بتوانن ، نان و جلو بەرگ

بۆ خۆیان دابین بکەن؟ سەدان پرسیاری تری وورووژێنەر!؟
با ئەمە، خەڵکی هەژاری کۆمەڵگا، بە تەزبیحەکەی دەستمان بێت، یا بە کۆمەڵێک بەرد و زیخ و چەو بێت، چونکە نەخوێندەوارین! با بزانین بە نەمانی ئەمە جیهان چی بەسەر دێت، یا وڵاتە پێشکەوتووەکان؛ هەژارانی لە سایت و پەیجە کوردیەکاندا، دەیبینین و دەیبیستین، سەدان ئۆتۆمبێل وەردەگەڕێن ، سەدان کەسی بریندار دەبرێن بۆ نەخۆشخانەکان، ئەمە تەنها لە کوردستان! کە وڵاتێکی پڕ نەوت و قیر و دەوڵەمەندە، جا دەبێت لە بەنگلادیش و فلیپین و تەنزانیا چی کارەساتێک بێت!؟ با بێینەووە سەر جادە و بانەکەی کەلار و کفری و دەربەندیخان و سلێمانی، ئەم ئۆتۆمبێلە وەرگەڕاوانە، چەند پارچەی یەدەکی دەوڵەت بۆ چاککردنەوە، ئەگەر بە تەواوی تێکشکابێت، ئەووە ئۆتۆمبێلێکی نوێ دەتە جێگەی! بریندارەکان، چەند خەرجیان دەبێت!؟ سندوقەکەکەی دایکم، لە لوقوم وبسکیت و شیرینیەکانی تەرەووە، ئەگەر دروست کراووی دەرەوەی کوردستان نەبێت، بە دڵنیایی، پێکهاتەکەی لە شەکر و ڕۆن و ئەو تام و بۆنانەی تێیان دەکرێت لە دەرەووە هێنراون! تەقینەووەی ئەو بۆمب و مووشەکانە، کە بێجگە لە خەرجی خۆیان، ئەو وێرانکاریانە لە ژێرخانی کۆمەڵگا لە جادە و کارەبا و تەلەفۆن و ئاو و ئاوەڕۆ، لە کاتێکدا کە خۆمان ناتوانین وایەرێکی کارەبا دروست بکەین!؟ کەش و هەوای ژینگەی تاسلوجە و بازیان و لەیلان، کە هەزاران تووشبووی شێرپەنجە و نەخۆشیەکانی هەناسەی لێ دەبێتەووە، کەواتە فرۆشتنی هەزاران بگرە ملیۆنان تەن لە داودەرمان! خۆمان نووکی دەرزیەکمان بۆ ناکرێت کە شریقەت لە دەدات! مانگاکان، کە دەسوڕێنەووە بە گەڕەکەکاندا لە سەر زبڵ و خۆڵ و خاشاک، بە پارویەک دەگەڕێن، تا بیخۆن! کە سەدان جۆر میکرۆب و نەخۆشی دەگوازنەووە! من کەمم باس کرد، تۆ خۆت، لای خۆتەووە، ئەووەی دەیزانیت، بیخە سەر بەڵگەکانی من. ئەمەیی کرێکار و زەحمەتکێش بە لەش ساغی و بە بریندارى و بە مردوویش ژمارەیین وکەرقی قازانجەکان بەرز دەکەینەووە لە بۆرسەکانی جیهاندا!
با بێینە سەر ژمارە رەسمیەکانی ووڵاتە پێشکەوتووەکان، لەکاتێکدا ئەگەر ڤاکسین نەدرێتە ئەو ووڵاتانەی تازە پێگەیشتوو، خەڵکی چالاکی ئابووری و کۆمەڵایەتی کەم بکەنەووە و لە ماڵەووە دانیشن، بزانین ، چەند زەرەرمەند دەبن؟ لە لێکۆڵینەوەیەکدا هاتووە؛ ئابووری جیهانی زیاتر لە ٩ تریلیۆن دۆلار(١یەک تریلیۆن= ملیۆن* ملیۆن) زەرەرمەند دەبێت بە هۆی کۆرۆناووە، کە دەکاتە داهاتی یابان و ئەڵمانیا بۆ یەکەووە لە ساڵێکدا! ئەگەر نیوووەی وڵاتە دواکەوتوووەکان ڤاکسینەکەش بە کار بهێنن و ژیان و کەرتی ئابووری

بگەڕێتەوە دۆخی جارانی، هەشتا ئابووری جیهانی، بڕی ١.٨ تریلیۆن بۆ ٣.٨ تریلیۆن زەرەرمەند دەبن، کە زۆرەبەی ئازارەکەی بەر ووڵاتە پێشکەوتووەکان دەکەوێت.
ڕوون و ئاشکرایە کە ئابوورییەکان هەموویان پێکەوە بەستراونەتەوە"، بۆیە، لە دوارۆژدا هیچ ئابوورییەک ناتوانێت چارەسەر بکرێت، ئەگەر ئابورییەکانی تر چارەسەر نەکرێن. چونکە کۆڤید١٩ نە سنور دەناسێت نە ڕەگەز و نە جیاوازی چینایەتی، وەک دەبینین تا ئێستا کاری خۆی کردووە لە هەموو جێگەیەک، لە داڕوخانی ئابوورییەکانەوە بگرە تا مەرگی ملیونان کەس لە هەموو جیهاندا، هەرچەندەک زۆرەبەی نەچیرەکانی خەڵکانی کرێکار و زەحمەتکێش بوونە، کە کاری دەستییان لە کارگەکاندا ئەنجامداوە، بە کەمەڵ، دەنا دەوڵەمەند و خاوەن پلە بەرزەکان، لە زۆر شوێن توانیویانە لە ماڵەوەوە، لە ڕێگەی ئەنتەرنەیت و کۆمپیوتەرەوە کارەکانیان ڕاپەڕێنن و تێکەڵاوی کەسانی تر نەبن، ئەگەر زۆریش دەوڵەمەند بێت، یا لە ناو بەلەمەکەیدا ژیان دەکات، یا لە دوورگەیەکی دوورە دەست، کە کەسی تووش بوو ناتوانێت بچیتە ژوورەوە بۆ لایان.
لە ئەنجامدا، ئەگەر خەڵکانی وڵاتانی تازە پێگەیشتوو، لە ماڵەوەوە بمێننەوە تا ڤایرۆسەکە بڵاو نەبێتەوە، بێکاری بڵاو دەبێتەوە و خەڵکی تووشی بێ پارەیی دەبن و لە کۆتاییدا، ناتوانن شتو مەک بکڕن، کە ئەم هاوکێشەیە، سەرچاوەی بەرهەم هێنانەکەی ئەمەریکا و ئەوروپا و کۆمەڵێک وڵاتی ڕۆژهەڵاتی کیشوەری ئاسیایە وەک چین و تایوان و یابان، کەواتە ئابووری ووڵاتە پێشکەوتووەکانیش تووشی داڕوخان دەبن. تەنها ئەو پارچە یەدەکانەی کە ساڵی پار مامەڵەی پێوە کراوە لە نێوان وڵاتاندا بایی ١٨ هەژدە تریلیۆن دۆلار بووە.
دەبینین، زاناکان لە ماوەیەکی زۆر کورتدا توانیان بڕێکی تەواو لە ڤاکسین دروست بکەن ، مەزەندە دەکرێت سێ جار لە ژمارەی دانیشتوانی وڵاتەکانی خۆیان زیاتر بێت، بەڵام تا ئێستا ڕێگەی ناردنە دەرەوەی پێ نەدراوە بۆ ووڵاتە تازە پێگەیشتووەکان، ئەگەر وا بڕوات هەندێک وڵات تاساڵی ٢٠٢٤ ڤاکسینی پێ ناگات!
وڵاتە پێشکەوتووەکان، بە ملیۆنەها دۆلاریان خەرج کردووە لە پێناو ڕاگرتنی چوارچێوە ئابوورییەکانیان، تا تووشی مایەپووچی نەبن، بەڵام ووڵاتانێک کە تەنها داهاتیان ئەو کانزا ومەتریاڵە سروشتیانەیە لە چەشنی نەوت و مس و ئاسن، بە هۆی وەستانی چالاکی کارە ناوخۆییەکانیان بە هۆی مانەوەیان لە ماڵەوە بە هۆکاری وەستانی بڵاووبوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنا و کەمی داوا لە سەر کانزاکانیان بە هۆکاری وەستانی زۆر کارگە و ڕشتەی هەمەجۆر کە

پشتیان بە نەوت و گازی هاوردەی وڵاتانی تازە پێگەیشتووو بەستبوو لە لایەن کۆمەڵگا پێشکەوتووەکانەوە، تووشی حاڵەتێک بوونە، خەریکە شیرازەی بە تەواوی لە دەست دەدات و مایەپووچ دەبێت، نموونە عێراقە، کە خەریکی بەند و بەستە لە گەڵ بانقی نێوودەوڵەتی بۆ قەرز، کە ئەم قەرزەش دەزانین چ داوەکە ووڵاتە تازەپێگەیشتووەکانی تەی دەکەون و لە کۆتاییدا بۆ سک هەڵگوشینی میللەتەکانیان تەواو دەبێت.

azzady22@gmail.com

25/01/2021

مەنگوڕی یەکەم نووسەری کوردە لەسەر بیروڕا زیندانی کرابێت.. ڕەسوڵ بێسکێنی

جیهان پڕیەتی لەمێژووی ژیاننامەی کەسانی دەگمەن، گوڵ و بڵندار و بەسوود لە گوڵزار و چەمەن، مێژووی نیشتمانی ئێمەش هەزارانی لێدەرکەوتووە، سەدان بەهرەمەند و داهێنەر و هونەر و بوێژی لێهەڵکەوتووە، دێك دەمێنێ و گوڵ هەڵدەوڕێ، تارمایی خۆڵ وون ناكا درەوشانەوی گەوهەرێ، ئەوان گەرچی لەناو بەهەشتی بیری خۆشنمادان، یەکێك لەوان کەوتۆتە بەریادان، مێژووی نووسیووە، خەیاڵی چنیوە، شیعری هۆندۆتەوە، مێژووی ژیانی بیر خەڵك و نەوەی نوێ دێنینەوە تانەڕێن لەیادان چۆتەوە، میرزا محەمەدئەمین مەنگوڕی ناسراو بۆ (میرزا مەنگوڕی)، دانا و بەهرەمەندێکی گەلەکەمان، لەمردن بێ باك، کەوتەبەر قەڵبەزەی تاوگەی پەراوێزخستنی بیرێکی گەش و ڕووناك، لەلایەن کۆمەڵگایەکی دواکەوتوو، لەڕۆژگارێکی تاریك و ئەنگوستەچاودا، کۆنەپەستی و خێڵایەتی عەقڵی دواکەوتوو لە باودا، لەڕوویاندا دەوەستێتەوە و بەگژیاندادەچێتەوە، وشەکانی وەك چرا داگیرسان و کوردستانیان ڕۆشن کردۆوە. خاوەن بیروباوەڕی زانستی و پێشکەوتنخوازی و تێڕوانینەکانی هێندە تازەو مودێرن بوون، دەسەڵات و بەشێك لەکۆمەڵگا پێشوازیان لێنەکرد.

لە خوێندنی حوجرە و دەرسی مەلا نائومێد دەبێ

میرزا مەنگوڕی لە ساڵی 1910 لەدایك بووە، هەر بەمنداڵی لەخوێندنی حوجرە و دەرسی مەلا نائومێد دەبێ و ئاکامێکی لێ دەستگیرنابێ، لەژیان تووشی چەندین کێشە و دەردەسەری دەبێت، بەڵام نائومێد نابێ، نەخشەی ژیان دادەڕێژێ، هەنگاو بەرەو سەرکەوتن داوێژێ، لە سەرەتای لاوێتی دا، کە باوکی لەگەشتێکی بازرگانیدا لەبەغدا زۆر دەمێنێتەوە، مەنگوڕی بۆ پرسینی هەواڵی باوکی لەبەغدا، بڕیارێکی قورس و چارەنووس ساز دەدات، بەڕەزامەندی دایکی و بەنەشارەزایی بەرەو نادیار مل پێوەدەنێ، لەساڵی 1924 لە قەڵادزێوە بەرەو شاری کۆیە دەکەوێتەڕێ، ئەگەرچی کۆیە شارۆچکەیەکی بچوك بوو، بەڵام بۆ مەنگوڕی جێگای حەپەسان و سەرسوڕمان بوو، دواتر دەچێتە بەغدا وبەبینینی بەغدای فراوان و پێشکەوتوو لەچاو قەڵادزێی دوور و لاچەپەك توشی شۆك دەبێت و ئەو ڕووداوەی لەلا وەك خەوێك بووە، لەو دەمەدا بەغدای پایتەخت لەچاو ئەو سەردەمە کەشێکی جیاواز بوو، لەو بارودۆخەدا کە بەغدا ببووە ناوەندێکی گرنگی گەشەکردنی بیری ناسیۆنالیستی عەرەبی و سەرسام بوون بە ڕۆژئاوا و هەنگاونان بەرەو مۆدێرن لەهەموو ئاستەکانی ژیاندا ڕەنگی دابووە وە، سەرەڕای ئەوەی مەنگوڕی تازە لاوێك بوو، بەڵام گۆڕانکارییەکان سەرنجیان ڕاکێشا بوو، ڕاپەڕینی گەلانی عیراقی دژی ئینگلیز بەچاوی خۆی بینی بوو، لەهەمان کاتدا ئاگاداری کپ کردنی شۆڕشی شێخ مەحمود بوو، بە زەبری هێز و ئاگر و ئاسن سەرکوت کرابوو، لەلایەن ئینگلیز هەوڵی تواندنەوەی نەتەوەی کوردی دەدا، لەناو دەوڵەتی تازە دروست کراوی عیراقدا، هەموو ئەمانە بڕوایەکیان لە هەستی مەنگوڕی دا چاند، لەجیاتی تەسلیم بوون بەواقیعێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دواکەوتووی ئەو سەردەمە، وای لێهات خەون بە داهاتوویەکی گەشەوە ببینێت، لەساڵی 1933 هاتەوە بۆ سلێمانی، کە لەو کاتەدا گوتارێکی نوێخوازی و ناسیۆنالیستی کورد لەناو ڕۆشنبیرو کەسایەتیە گەورەکاندا سەری هەڵدابوو، مەنگوڕی یەکێك بوو لەو ڕۆشنبیرە دیارانەی ئەو کاروانەدا کە ناوەندەکەی سلێمانی بوو، بەو هۆیەوە مەنگوڕی هەنگاوێکی گەورەی نا لەبواری سیاسی و ڕۆشنبیری نەتەوەکەمان دا.

قەڵەمێکی ئازا و بوێر

مەنگوڕی وەك ئەدیب و نوسەر و مێژوونوس خزمەتی زۆری کرد، خاوەنی قەڵەمێکی ئازا و بوێرو بیرو تێڕوانینێکی پێشکەوتنخواز بووە، لە ساڵی 1938 کتێبی "هەنگاوێك بەرەو سەرکەوتن"ی چاپ کردووە، ئەم کتێبە کۆچەمك و تێڕوانینی نوێی سەبارەت بەدەوڵەت و ماف وئازادییەکان لەخۆگرتبوو، ناوەرۆکی کتێبەکە کابەدەستانی ئینگلیزی

توڕه کرد و (ئیدمۆندس) که ئەو کات نوێنەری ئینگلیز بوو، له وەزارەتی ناوخۆی عیراق ڕاستەوخۆ بەبێ گەڕانەوە بۆ بڕیاری داداگا بڕیاری دەست بەسەردا گرتنی کتێبەکەی دا، ئەو کتێبە سەرئێشەی زۆری بۆ مەنگوڕی دروست کرد، کتێبەکە قەدەغە کراو هەموو نوسخەکانی کۆکرانەوە و لەناو بران و لەسزای ئەو کتێبەش مەنگوڕی شەش مانگ زیندانی دەکرێت، لەکارەکەشی دەردەکرێت، بەمەش مەنگوڕی یەکەم نووسەری کوردە لەسەر بیروڕا زیندانی کرابێت. مەنگوڕی خاوەنی دەیان کتێبی دیکەی چاپکرا و چاپ نەکراوە، لە کتێبە چاپ کراوەکانی وەك (هەنگاوێك بۆ سەرکەوتن، گەشتی ئەستێرەی مەریخ، زێڕینای ئامێدی، دوو بەرگی بەسەرهاتی سیاسیی کورد، حەقائقی بەسەرهاتی شێخ مەحمود لە پەنای ئیستیقلالدا، بەهەشتی دڵداری، جیهانی ئازاد، بوکێکی ناکام) و چەندانی تر.

دوا وێستگەی تەمەنی

مەنگوڕی بەشێکی تەمەنی لاوی خۆی بۆ خەبات و تێکۆشانی کوردایەتی لەژێر ئاڵای حکومەتی کوردستان لە مەهاباد پێشکەش کرد و تا دوا وێستگەی تەمەنی هەر بەردەوام بوو، دواتر لەگەڵ قەتاری کێشە و مەینەتی نەتەوەیەکدا دووبارە لە ڕانیە گیرسایەوە و درێژەی بەژیانی ئاسایی خۆی دا، لەسەر هەڵوێست و بیروباوەڕی خۆی بەردەوام بوو، لەو سەردەمەشدا بۆ تێگەیاندن و هوشیارکردنەوەی نەتەوەکەی بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ ڕەخنە لە واقیعی کۆمەڵگای ئەو سەردەمە دەگرێت، ئیتر جڵەوی عەقڵ شل دەکات بۆ خەیاڵ و پەنا دەباتە بەر شێعر و لە خەودا “گەشتی ئەستێرەی مەریخ” دەکات، چونکە وادیارە بەدیهاتنی گەشتێك لەخەودا بۆ ئاسمان و سەر ئەستێرەی مەریخ، لەلای مەنگوڕی ئاسانتر بووە، لە هوشیارکردنەوەی کۆمەڵانی خەڵکی ئەو سەردەمە، لەو گەشتەیدا بەشێوەیەکی سەرنجڕاکێش بەسەرهاتی پێشکەوتنی ژیانی مەریخ دەگێڕێتەوە، مایەی سەرسام بوونە، لەگەڵ ئەوە شدا دەڵێت: ئەوەی بڵاوی کردۆتەوە بەشێکە و هەموو ئەوە نیە لە و خەوەدا بەچاوی خۆی بینیویەتی، هیچ دوور نیە یەکێك لەو هۆکارانەی مەنگوڕی بەپەنهانی هێشتۆتەوە هۆکاری ئاینی و کۆمەڵایەتی و سیاسی بووە، ئەمەش ئەوە دەردەخات، گەشتەکەی هەنگاوێك بووە بەسەر وایعی سەردەمی خۆیدا.

نەخوێندەواری و دواکەوتویی

مەنگوڕی لە ساڵی 1971 کتێبی (گەشتی ئەستێرەی مەریخ)ی بڵاوکردەوە، کە چیرۆکێکی خەیاڵی زانستی بوو، هەر ئەمەش بووە هۆی ئەوەی، کە بیرکردنەوەکەی لەلایەن کۆمەڵگای ئەو سەردەمەوە قبوڵ نەکرا و رەت

کرایەوە، نەخوێندەواری و دواکەوتوویی کۆمەڵگای ئەو سەردەمە جەڵەوی خەڵەتاندن و فریودانی پیاوانی ئاینی و سیاسی بەسەر هەستی خەڵکدا زاڵ بوو، بۆ خراپ بەکارهێنانی پێگەی دەسەڵاتی خۆیان، لە هەلچوونێکی نەزانی و کوێرانەدا مەنگوڕی فتوای کوشتنی دراو کەوتە بەر پەلامار و بەردباران و شار بەدەرکردن و گواستنەوەی بۆ شارۆچکەی تەوێڵە، مەنگوڕی بۆ هوشیارکردنەوەی گەلەکەی پەنای بردەبەر شێعر، بۆ ئەوەی ئێمەش هەمان پرسیار دووبارە بکەینەوە، کە ئەم واقعە نالەبارە تاکەی دەبێ بەردەوام بێت، مەنگوڕی رۆیشت و لەدوای خۆی ناوبانگ و شانازی و نەمریی بەجێهێشت. پەلاماردەرانیشی لە مێژووی ئەو شارەدا بەدناوی و نەنگیان بۆ مایەوە، گیانی بەرزەفڕی بەرەو نەمری ڕێگای گرتبەر، خۆی ڕۆیشت و ڕووناکی ئەو ئێمەی لەناو پرسیاردا هێشتەوە، درودی ڕێزو وەفاو ئەمەکداری بۆ گیانی پاك و پیرۆزی مەنگوڕی ئەدیب و رووناکبیر و پێشکەوتنخواز.

بەداخەوە ئەم رووناکبیرە گەورە و هەڵکەوتووەی گەلەکەمان لە رۆژی 12ی کانونی دووەمی 1988 لەشاری سلێمانی بە دواجار ماڵئاوایی کرد، ئەگەرچی وەسێتی کردبوو لەسەر چیای کۆوەڕەش بنێژرێ، بەڵام لەبەر بارودۆخی ئەوکاتە لەسلێمانی لەگردی سەیوان بەخاك سپێردرا. دوای راپەڕینی ئازادی خەڵکی کوردستان وەسێتەکەی جێبەجێ کراو رۆژی 16ی ئەیلولی1992 تەرمە پیرۆزەکەی برایەوە بۆ شاری رانیە و لەئامێزی کۆوەڕەشی سەرکێشدا بەخاك سپێردرایەوە. هەزاران سڵاو لەگیانی پاکی میرزا محەمەدەمین مەنگوڕی و بیری ئازادی و پێشکەوتنخوازی ئەو بێت.

وێنە: میرزا مەنگوڕی

ڕۆمان/ خەونەکانی کەژاڵ.. جەلال قادر

کتێب: خەونەکانی کەژاڵ
بابەت: ڕۆمان
نووسینی جەلال قادر

لەبڵاوكراوەكانی خانەی كەلتور

[بۆ خوێندنەوەی ئەم كتێبە كلیكی ئێر□ بكەن..]

ناونیشانی یادێكی كۆچكردوو.. جەلالی میرزا كەریم

گیانە! كاتێ ت□م □ج ه□□ا
دارمێوەكان
هێشووەبەرسیلەی فرمێسكیان
زەرد نەبووبوو.
سەوڵی برژانگی چاوەكان
لە گێژاوی ون و لێڵا
كلی زەماوەندی نوێیان
نەڕشتبوو.
هێشتا جریوەی مەلەكان
لە سێبەری گەڵا و □چ□ا
هێلانەی بێشكەی نەورۆزیان
نەچنیبوو.
كاروانچییان
لە ڕێگای بەرەو تەوێڵا
جۆگای ئارەقەی تەمەنیان
نەسڕیبوو.

ت□م □ج ه□□ا..
مەگەر تۆ خ□ت □ج نەهێڵا؟
ئاوێنەی ڕووی

داستانی پەریزادەی دڵت نەشێلا؟
مەگەر بۆ خۆت
ئازیزە خەوبینییەکەم!
هەر خۆت لاشەی ئەم ئەوینەت
بە گاسنی تاجی پەهلەوی نەکێڵا؟
تۆم جێ هێڵا و گیانە ئەوسا
گوللە بەسەر چەکا گریا
چەك بە بنکەدا، هەڵشاخا.
هاوار! ئەوسا
پاسەپۆرتی تۆ جێهێشتن
گەرچی بێ سنوورێ بوو: ون
بەڵام هێشتا
هاڕاوی خۆشەویستی تۆی لێ هەڵئەسا.

تۆم جێ هێڵا و تازە زامی
تارای بووکی خەونەکانمان،
هەناسەی گوڵەپایزەی..
لێ ئەتکا
تازە گۆنای سوێی ناکامی
کێوی هیوای (فەرهاد)ی دڵ،
شینی مەرگی..
(شیرین) بەهارەی لێ ئەڕژا.

تۆم جێ هێڵا و
نەمئەزانی ڕوو لە کوێ کەم؟
ئازارێك بووم بەر بەرەڵا و
نەمئەتوانی پشتت تێ کەم.
خۆزگەم ئەخواست؛ بمتوانیایە
وەك مەلۆتکەیەك بوومایە
لە باوەشتا بمردمایە
نەك شێتانە
بازم بەسەر
سێبەری خۆما بدایە.

کات□ □□یم.. گوڵەشەوبۆ
لێوی تینووی تەڕ نەکردم.
پەڵەی خەستی.. چاوی ئاسۆ
بۆ لا نیگای خۆی نەبردم.
بۆم نەکرا سەر لە ئارامگای
نەء.. پەرستگای
تاکە دڵدارەکەم بدەم
تا.. لە بەردەم کۆتی پێیا
لەبەر ڕێچکەی خوێنی ڕێیا
سەرم کەچ کەم.

جێت ئەهێڵم! ناچار.. ناچار
چونکە بەهار …
لە وەرزی شاری ژیانا،
بۆتە چەپکێ ژاڵەی پرسیار.
پرسیار لە: ناو
لە: هەڵسانی ڕێژنەی بەتاو
لە: گیانی ئۆقرە نەگرتووی
هەنگاوی ڕێی بەرەو هەتاو.

□□یم.. چڵێ بزەی ڕێگا
وەك پەپوولە
بە ڕوومەتی خەمناکیما
پژا و سووتا
سووتا و پریشکێکی پشکۆ
لەناو دڵما بووە؛ چرۆ
پەڕەی ڕازی هەڵوەریوی بەر سێدارە
بووە هەڵسانەوەی ئەژنۆ.
: — بۆ کوێ ئەڕۆی؟
خەمی کام خۆڵەمێش ئەخۆی
کام سەنگەری جێماو ئەگری و
تەرمی کام شەهیدان ئەشۆی؟.

- ئەڕۆمە ئەو ئاسمانانەی
  بۆ سەرچاوەی
  حەوتەوانەی
  پشتاوپشتم ئەبەنەوە.
- ئەڕۆمە ئەو دۆزەخانەی
  ژیانەوەی
  لاوانەوەی
  گوڵم بە گڕ ئەشۆنەوە.
- ئەڕۆمە ئەو شەقامانەی
  چاوی حەزم
  ڕێبوارێکی سەرگەردانە.
  ئەڕۆمە لای ئەو دڵانەی
  تاسەی ڕەزم
  تاڵ تاڵ ئەگریجەی بارانە.

تۆم جێ هێشت و
ئاخ! کە تاڵاوی ئەم کۆچە ڕەشەم چێشت و
ئۆخەی! پەلی مناڵە وردیلەکانم
نەء! کەژاوەی بێهەوارگەی شیعرەکانم
بۆ لێبووردن.. پڕی گیرفان
نەبردە بەر کۆشکی سوڵتان.
تۆم جێ هێشت و
ئەم هەنسکەم
ئەم پریاسکە پڕ لە زامەم
ئەتك نەکرد..
بۆ پڵپڵەی لووتەوانەی
جەژنەزۆڵی حەوتی نیسان.

تۆم جێ هێشت و
سەرەتای ئەم جێهێڵانە
لای من گیانە
پڕ گریانە
پڕ سووتانە
پڕ هەڵسانە

پڕ لە تەوری خوێن وەشانە
پڕ لە هەڵۆی ئەشکەوت زانە
پڕ هۆنراوەی سەرگەردانە
پڕ عیشقی تۆی کوردستانە.

1991

سێ دیوی ژیان.. مارف عومەر گوڵ

دیوی یەکەم :

پڕە لە خۆشی ، پڕە لە پێکەنین و چەپڵەڕێزان،
پڕە لە دیمەنی جوان ، ئاهەنگی بووک گواستنەوە،
چێژو چەشە ، بەهرەو داهێنان،
خۆشەویستی و بە هاناوەچوون، چیمەن و بەهارستان.
لەوێ ، بەیانیان زوو گوڵ دەپشکوێ ،
مۆسیقایەکی دڵگیر لە خەومان هەڵدەستێنێ
نیشتمان ئەوەندە نازدارە ، بە تین و تاو خۆشمان دەوێ
کە خەم روخسار دادەپۆشێت ، بە ماچ دەیسڕینەوە
کە گوڵ ماتەمینی دایدەگرێت ، هەراسان دەبێت،
بە هەناسەی ئەوین شنەبای بۆ هەڵدەکەین .
لەوێ، ئای لەوێ چی دەگوزەرێت ؟!
چوارچێوەیەک نیە ئازادیی گەمارۆ بدات ،
قوروچڵپاوێک نیە لە قولەپێی مرۆڤ بئاڵێت،
کتێب لە بەرگێکی جواندا دەخوێندرێتەوە ،
گۆرانی لە دەنگێکی ناسکدا شەپۆل دەدات
لە تینویتی خاکدا ، رەوی باران ئەوەندە جوانە
لەماڵەوە خۆمان بۆ ناگیرێ و دێینە دەرێ ،
دەسەڵاتێک نیە توانای هەبێت ،
زەوی و باران لە یەک بکات، ڕێڕەوی ئاو بگۆڕێت ،
دەسەڵاتێک نیە تریقەی کوڕوکاڵ بێدەنگ بکات
ئای لەوێ ژیان چەند خۆشە ؟!
مرۆڤ بە بێ ، دەنگی تەقە و هاڕەو وێرانکردن دەسووڕێتەوە
ئای لەوێ کەس ڕێگەی زیندان و

کۆشک و تەلاری فیرعەونەکان نازانێت.
ئای لەوە پشیلە لە مرۆق ناترسێت ،
ئاژەڵی کێوی بەبێ جەنگ و هەرا زاووزێ دەکات
ئای لەوە ، شار و گوند شارستانیەتێک دروست دەکەن
ڕمووزن شەرمەزارە لە ئاستیدا،
ڕمووزن ریسوایە لە بێ حورمەتیدا
ئای لەوە ، لەو نیشتیمانە جوانەی ژیان
تریقەی خۆشیی دەگاتە کۆشکەلانی فەلەک
بەربەندێک ڕێ لە ئەوین ناگرێت
بەڵێ ، بەربەندێک ڕێ لە ئەوین ناگرێت !

دیوی دووەم:

پڕە لە دیوار ، پڕە لە کەت و بەند و سنوور
پڕە لە دەسەڵاتی جۆراو جۆر ، تێر نەخۆر و چاوبرسی
لێرە هەموو باخچەیەک تەلبەندی هەیە ،
هەموو ئاوێک پاسەوان ، هەموو نانێک جەردەوان
لێرە چاو هەڵکۆڵین ، وەکو گوێ هەڵکۆڵین وایە
خۆرهەڵات لە تاریکیی دەچێت ، قۆناغێکی تاڵە تەمەن
مین ڕێژە ژوانگە ، قسە لە ماچێکیش نیە !
حوکمدارێک نامەی هیچ گوڵجاڕێک ناخوێنێتەوە،
بەری باران و هەتاو دەگرێت،
دونیا پەپولەیەکی تێدانیە بە دەوری گوڵێکەوە ،
گوڵێکی تێدانیە لە چاوەڕوانی پەپولەیەکدا !
بە دیداری گوڵێکی ئەودیو کەوان دوو دارشەق دەدەنە باخەوەن
ئێرە مەیدانی زۆرانبازیەکە
لەنێوانی خۆشی و ناخۆشیدا ، لە نێوانی مەرگ و ژیاندا
لە نێوانی بوومەلەرزە و زەمیندا ،
کەنار و لافاودا ، جەنگ و ئاشتیدا
لە نێوانی دڵنەوایی و بێدادیدا ،
دە بە ئەوینی ژیانەوە لە بەختانەتی
لە دەمەو بەیاندا بای باران هەڵدەکات
لە خۆرئاوابونیشدا شەوی یەڵدا کەماندەکاتەوە.

دیوی سێیەم:

ئاوابونەکە ، هەندێ جار لێڵە ، هەندێ جار گەش
لە ئایەتەکانی ئاسماندا هەم خۆشیەو هەم ناخۆشەش
لەو ئاوابوونەدا ،

نە دوعاخوازیی هەیە و نە پێکەنین
لەو ئاوابوونەدا ،
پشت لە ئاوەدانی دەکەیت و تەنیایی دەتکوژێت
لەو ئاوابوونەدا ،
دەستبەرداری هەورو هەناسەو هەتاو دەبیت
لەو دیو ئاوابووندا ،
دەست لەملانی تەنیایی و تەشق□□ی ئەوێ دەبیت
دەتەوێت هەموو ئێرە لە بوخچەیەکدا بەریت، ئەویش نا بەیت
لێرە بە نیاز و مرازەوە بە ڕێگاوەیت ، لەوێ بێ ناسنامە تێکەڵ دەبیت
دیوی کۆتایی هەناسەیە ئەوێ ،
قۆناغی ونبونێکی هەمیشەیی ، بێ گەڕانەوە
لەنێوانی ئێرەو ئەوێدا ، مر□ق ب□ردێکی کەڕە
ئاسەوارێک لە ڕێڕەوی سەفەری ئاوابوون نیە .
ژیان تارمایییەکە لە نێوانی ئێرەو ئەوێدا ،
نە قەڵەمێک دەنوسێت ، نە نامەیەک دەخوێندرێتەوە .
لە ئایەتەکانی ئاسماندا ،
دڵی ئەویندارن دوای دڵبەر دەکەوێت و ناگەڕێتەوە
ماڵ بێ پەنجەرەیە ،
مر□ق ل□ پۆشتەو پەرداخیدا کۆرپەیەکی ئان و ساتی لە دایکبونە
کورسی و تەلاری بە هەوا سپاردووە
لە نێوانی ئێرە و ئەوێدا ، بەراوردێک نیە
یا لە دونیادا قەلەمڕەوی ئاوا دەبێت ،
یا بە ژێر ئاودا ئاوا دەبێت ،
لە نێوانی ئێرە و ئەوێدا ،
یەک سنوور هەیە هەموو شتێک دەسڕێتەوە.

سلێمانی
مانگی ١١ و١٢ /٢٠٢٠

هەڵهاتن.. شیعر/ کاوە عوسمان عومەر

شارەکان ژەهراوی بوون
فریادڕەس

کاتێ
پشوویەک ئەدەی
لە ژێر سێبەری داربیە جەهەنەمیەکان!
کاتێ
کتێبەکانی ئەفسوون ئەخوێنیتەوە،
وەک خاڵخالۆکەیەک
سەرخۆش
بە جوانی گوڵە لەیلەکێکی خەوتوو
پاشان لە بارانیش
هەر ناپرسی
کێبێ وورد□ ل□م□ مرواریەکانی
خۆشبەختی ک□ بکاتەوە
یان لە چنگی هەورێکی گڕینا
چی نهێنیەکی ئەفسونی هەڵگیرابێ
شارەکان ژەهراوی بوون
تەنها ژێر سێبەری
داربیە ئەرخەوانیە
جەهەنەمیەکانە
فریادڕەس
جەنگاوەرن چیاکان
بە گژ بای زەمەنی پۆلاو ئاسنا
لە ژێر داربیە جەهەنەمیەکان
تەرتیلەکانی خۆشبەختی
نزرگەیەکن بێ خواوەند
گیاکان خوێنی شیعر
شەپۆل ئەدەن
لە پرچی خەیاڵیش
هۆنراوەی بوونێکی ڕەها
ئەهۆننەوە

مێرگی هەڵواسراوی گزنگیش
میحرابی
ناو سۆمای ئەون
ژانی دەرچوون
لەدەردە مەرگی مر□ق
تەنها هەڵهاتنە
بۆ ژێر داربیە ئەرخەوانیە
جەهەنەمیەکان
چی ستەمە
ژانی ڕزگاربوون
لەو تۆڕەی
دڵی پێ گیرۆدەیە
بە ناوی عیشق
با ڕەنگپرژانی ژیان
لە هەتاوەوە فێر بین
با وشە وشە زەنگیانەی
ئەستێرە بوهەیمەیەکان
بە پەردەی هەورەکانا بدورینەوە!
هەرچی باڵەفڕێی کوکو ختیەکان
لە ڕۆژهەڵا تەوە هات
لە گڕپرژەی ماشینەکانی
ڕۆژئاوا هەڵپڕوکا
تەنها دڵۆپە بارانێ
هەزاران کتێبی فەلسەفە دێنێ
تەنها کلۆیەک
بەفری لێوی تۆ
بەس بوو
جەنگەکان ڕاگرێ
تەنها
وشەیەک
کانیەک درکانی
کۆمپیوتەرە
دێوەزمەکانی
لەکار خست
ئەو تەنها
لە بوونی خۆیدا،
لە بەردەم پەنجەرەیەک

لـە سەراب
جوانی
ئێوارەیەکی پرتەقاڵی
وونکرد
بروسکەیەک
بە شەرمەوە چەخماخەی
بە ڕوخساری چیا
بڵندکان
پڕخەیاڵ کرد
تۆفانی ماشین
چارۆکەی کەشتی ئەفسوون
ئەدڕێنێ
ئەیهێنێ و
ئەیبا
تەنها ژێر داربیە ئەرخەوانیە
جەهەنەمیەکان
باهۆزی دڕندەی ماشین
هێور ئەکاتەوە
پاشان دوای کۆچی من
مرواریە وەریوەکانی
چاوی تۆ
کێ کۆیکاتەوە ؟
ئەو ڕێژنە حەزەی
ڕۆحمان لێ پڕکرد
چی لێهات؟
گورگە ماشین ..و…
ماشینە گورگ
پەڕو باڵی
تاوسەکانی خۆشبەختیشی هەڵپڕوکان
ئەوسا،
منداڵە ئاویەکانی ڕابردوو
یاریان بە پرچی ئەستێرە کرد و
بە بەرسیلە شینەکانی خۆشبەختیش
زەردەخەنەیان هەڵچنی
ئەوسا شاعیریش هەبوو
بە پەڕی
ڕەنگاڵەی ئەندێشە

سوێندیان ئەخوارد
کە گەردوون
لە سەمەرەیەکی
چرکە ساتی
هیچی تر نیە
تازە تۆوی بیرەوەری
هیچ ژوانێ
لە ژێر قەڵای ڕەهای ماشینا
سەوز نا بێ
فریادڕەس
تەنها ژێر داربیە سەرخۆشەکانە !
درەخت وشەیە
لەسەر پەڕەی دارستانێ
ڕۆمانوسی تەم
نوسی
درەختی زمانیش
بۆشاییەکە
ل□ نێوان
خەوی تەنیایەک
و حەزی مەلێک
بۆ فڕین
بەڵام ئەو جوانیەی
لە تەنیاییدا
لە نامۆییدا
لە بێدەنگیدا
لە ژێر دارئەرخەوانیە
جەهەنەمیەکان
گزنگی دێ
لە عیشقیشا
بۆی مەگەڕێ

..…………………………………………………………

وێنەکە تابلۆیەکی نیگارکێشی ڕوسی
Aleksey Savrasov/ Evening
.

تاوانەکانی تورکیا لە دژی کورد لە ژینۆسایدی ئەرمەنییەکان کەمتر نییە.. ڕەزا شوان

تورکیا ڕەگەزپەرسترین و تیرۆریسترین دەوڵەتە لە هەموو جیهاندا. لە دەسەڵاتی عوسمانییە داگیرکەر و خوێنمژ و تاڵانکەر و کاولکەرەکانەوە، لە ئەتاتورکی نازیستی گێڵ بەگێڵەوە، تا دەگاتە ئەردۆگانی دیکتاتۆری سیکۆپاتی. تاسەر ئێسقان دژایەتی ئەمەی کوردیان کردووە و دەکەن، کوردستانی نیشتمانیان داگیرکردوون چەند جارێک کاولیان کردووە. تا ئێستا چەندین کۆمەڵکوژیان لە گەلی کوردمان کردوون. تا ئەمڕۆش ئەم تاوانە ڕەگەزپەرستی و قێزەوەنانەیان ڕانەگرتوون، ڕۆژ لە دوای ڕۆژ تاوانی گەورەتر و قێزەوەنتر لە دژی گەلی کوردمان، مۆدێرترین چەکی کوشندەی قەدەغەکراوی نێودەوڵەتی لە کوشتنی خەڵکی سڤیلی کورد بەکاردەهێنن. خاوەنی ئایدۆلۆژیایەکی بۆگەن و هەڵگری ڤایرۆسی ڕەگەزپەرستین. لە تورک زیاتر هیچی نەتەوەیەکی تریان ناوێت و بە شایەنی ژیانی نازانن . ڕەگەزپەرستی بووە بە گروپی خوێنیان. نەوەکانیشیان هەر بەم ئایدۆلۆژیا ڕەگەزپەرستییە گەش و پەروەردە دەکەن. هەر لە منداڵییەوە فێریان دەکەن، کە ببن بە دوژمنی کورد و ڕقیان لە کورد ببێتەوە. ڕقیان لە هەر کەسێکە کە بە کوردی قسە بکا، بە کوردی گۆرانی بڵێ، بە کوردی فیکە بکا، یا بە کوردیش پێبکەنێ، ناوهێنانی کورد و کوردستان بە جوداخوازی و بە تاوان و بە ناپاکی گەورە دەزانن. کورد کوشتن گەر منداڵەی ناو لانکیش بێ بە لایەنەوە ڕەوایە.

لە ئەمڕۆدا ئەردۆگانی ڕەگەزپەرست و دڕندە و خوێنمژ کە دڕندەترین دیکتاتۆرە، زۆر بێویژدانە و بەزەیی بە منداڵانی کۆرپەی کوردی ناو لانکیشدا نایەتەوە و بە پێکەکەیان دەزانێ. دەستە قێزەوەنەکانی بە خوێنی بێتاوانانی کورد سوورن. پارتەکەی پارتی ناداد و ناگەشەکردن، لەگەڵ بزووتنەوەی نەتەوەپەرست و ڕەگەزپەرستی گورگە بۆرە تەرانییە مافیییەکان کە جرجە قێزەوەنەکە (دەوڵەت

باهەچەلی) سەرەکیانە. هاوپەیمان و هاوپیلانن، لە دژایەتیکردنی گەلی کوردمان، مەرجی سەرەکی هاوپەیمانی و پێکەوە کارکردنیانە. بە هەموو ڕێگا و شێوازێک، بە کۆمەڵکوژی و گرتن و کوشتن و راگواستنەوە و وێرانکردنی کوردستانە، دەیانەوێت ناسنامەی نەتەوەیی کورد بسڕنەوە. تا ئەمڕۆش دان بە بوونی (۲۵) ملیۆن کورد لە باکووری کوردستان و زیاتر لە (۵۰) ملیۆن کورد لە هەموو کوردستاندا نانێن. لە دەوڵەتی ئیمپریالیزمی عوسمانییەوە، تا ئەمڕۆ نزیکەی یەک ملیۆن سەرباز و جاشی بەکرێگیراوی تورکیا، بە قورسترین و کوشندەترین چەکی مۆدێرزمی زەمینی و ئاسمانی بە گژی شۆڕشگێڕانی کورد دەچن. کەچی چەند جارێک ئەردۆگانی گیلەپیاو و سەد روو، دەڵێت: لە تورکیادا کێشە یەک نییە، بە ناوی کێشەی کوردەوە. دەک شەرمەزار و ڕووڕەش بێت.

تورکیا تووشی کوردفۆبیا بووە، دار و دەوەن بەرد و دیوار و تەنانەت سێبەرەکانی خۆشیان لێبوونە بە کورد و رقیان لێیانە. ئەوەش درۆیەکی شاخداری چەواشەکارییە، گوایە کورد مەترسییەکی گەورەیە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی تورکیا. ئەمە بۆختانێکی هەڵبەستراوەی دوور لە راستییە، پاساوێکە بۆ دژایەتیکردن و کوشتنی کورد لە هەر شوێنێکی کوردستاندا بێت. بوختانێکی بێ بنەمایە بۆ پەردەپۆشکردنی تاوانە قێزەونەکانیان، کە بەرانبەر بە کورد کردوویانە و دەیکەن. تا ئێستا کورد پەلاماری خاکی هیچ وڵاتێکی نەداوە. بە چەکێکی ساکارەوە لە خاکی کوردستانی نیشتمانیدا، لە دژی هێرشەکانی داگیرکەران، تەنیا بەرگری لە مانەوەی خۆی و لە خاکی کوردستان کردووە و دەکات. ئەمەش مافێکی ڕەوای هەر گەلێکی ستەملێکرا و ماف زەوتکرا و نیشتمان داگیرکراوە.

ئەردۆگانی قورخکردووی دەسەڵات و بڕیارەکانی تورکیا، نەک هەر کورد، بەڵکو هەر تورکێش لەگەڵیدا نەبێت، بە تیرۆریست و بە لایەنگری پەکەکە یا لایەنگری فەتحوڵڵا گویلەنی دەزانێت، دەیگرن و ئیتر بە سەروشوێنی دەکەن و دەبێت هەواڵی رابردوو.

پێویستە جێ بایدنی سەرەکی ئەمریکاش ئاگای لەخۆی بێت. چونکە لەگەڵ تاوانە قێزەونەکانی ئەردۆگاندا نییە. پێتان سەیر نەبێت کە تورکیا، ڕەسەنی بایدنیان بە کورد گۆڕاندۆتەوە. لە کاتێکدا کە ئەوان دان بە بوونی گەلی کورد دا نانێن؟!

سیاسەتمەدار تورکی (ئەرهان میر ئۆغڵو) کە ئەندام پەرلەمانێکی پێشووی پەرلەمانی تورکیا بوو، سەر بە پارتی ناداد و ناگەشەکردنی دەسەڵاتدا، لە لاپەڕەی توێتەری خۆیدا

نووسیوەتی و دەڵێت:"هەندێک وا دەزانن کە ناوی راستی جەم بایدن "جیمەی بەهادین ئاغا" یە، بەڕەسەن کوردە و لە خێزانێکی کوردی سەر بە هۆزی "بیرەکی" کوردییە. خێزانەکەیان لە (یریڤان)ی پایتەختی (ئەرمینیا) وە، کەچیان بۆ ولایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کردووە" مەبەستی تورکیا لە ڕەسەنی جەم بایدن کە کوردە. روونە کە چییە؟ دەیانەوێت لە ئێستاوە جۆ بایدن بەوە تاوانبار بکەن، کە پشتی کورد دەگرێت. ئەمەش بەلای سوڵتان ئەردۆگانی خوێنڕێژی سەرۆکی ئیخوانولشەیاتینەوە تاوان و ناپاکییە. چونکە هەرکەسێک نەک پشتگیری بەڵکو ناوی کورد و کوردستانیش بهێنێت بە لای ئەردۆگانەوە تیرۆریست و ناپاکە. گەر دەستیان پێی بگات تیرۆری دەکەن.

نووسەری کوردمان کاک (پێشڕەو ئیسماعیل عارف) پشتراستی ڕەسەنایەتی جۆ بایدنی کردووتەوە، بە راست دەزانێت، کە بە راستی جۆ بایدن کوردە و لە هۆزی (جاف)ە لە باشووری کوردستان و ماوەیەکی زۆر بنەماڵەکەیان لە دێی (هەڵەدن) ی سەر بە شاربازێڕ ژیاون و لەرێوە لە سەردەمی عوسمانییەکاندا کۆچیان بۆ ئەمریکا کردوون. ناوی "بایدن" یش، هەر لەو ناوی دەڵێ"هەڵەدن"ەوە هاتووە. تا ئێرە و ناچینە ناو درێژی ئەم باسەوە.

جۆ بایدن لە وتارێکیدا، لە کاتی بانگەشەکردنی هەڵبژاردنەکان بۆ پۆستی سەرۆک کۆماری ئەمریکا، هێرشی کردە سەر ئەردۆگان و بەڵێنی ئەوەی دا، کە پشتگیری لە ئۆپۆزسیۆنی تورکیا دەکات بۆ رووخاندنی ئەردۆگان. شایەنی باسیشە کە جۆ بایدن پەیوەندییەکی باشی لەگەڵ بەشێک لە سیاسەتمەدارانی کوردا هەیە. خاوەنی بیرۆکەی دابەشکردنی عێراقە بۆ سێ هەرێمی فیدرالی.

باڵیۆزی پێشووی ئەمریکا (جەیمس جێفری) لە تورکیا، وتی:"گەشبین نیم بە پەیوەندییەکانی نێوان واشنتۆن و ئەنکەرا"

ئەمەو دانانی (بریت ماکگورک) بۆ ڕێکخەری کاروباری ئەمریکا لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئەفریقا، لە لایەن جۆ بایدنەوە، بووە بە دڕکێکی تر لە جەستەی تورکیا.

بریت ماکگورک لە کاتی ئۆباما و ترامپدا کاربەدەستێکی باڵای ئەمریکا بوو. بەڵام لە ساڵی (٢٠١٨) دا دەستی لە کارکێشانەوەی راگەیاند، لەسەر ئەو بڕیارەی کە ترامپ دای بۆ کشانەوەی سوپای ئەمریکا لە سوریا و هەڵکردنی گڵۆپی سەوز بۆ تورکیا بۆ ئەوەی ڕۆژئاوای کوردستان داگیربکات. بریت دژی داگیرکردنی ڕۆژئاوای

کوردستانە.

بێگومان جۆ بایدن، ئاگای لە هەموو ئەو تاوانانە هەیە کە تا ئێستا تورکیا لە کوردی کردوون. بایدن کەسێکی ئازادی و دیموکراتیخوازە و بڕوای بە مافەکانی مرۆڤ و سەروەریی یاسا هەیە. دوور نییە کە داکۆکی لە ئازادی و مافەکانی کورد بکات. لەوانەشە کە تورکیا ناچاربکات، کە گفتوگۆی ئاشتی لە نێوان تورکیا و کورد دا دەست پێبکاتەوە و شەڕ لە دژی کورد رابگیرێت.
لە یەکەمین راگەیاندنی بەڕێوەبەرێتی سەرەکی تازەی ئەمریکا جۆ بایدن، دەربارەی تورکیا، داوای ئازادکردنی سیاسەتمەدار و خۆپاڵێوی پێشووی کورد بۆ سەرۆکی کۆماری تورکیا سەلاحەدین دەمیرتاش” و چالاکوانی مەدەنی”عوسمان کافالا”یان کرد.
ئەردۆگانی دیکتاتۆر، کە لە لیبیادا شکستیهێنا، دەیەوێت هێرشێکی بەربڵاو بکاتە سەر رۆژئاوا و باشووری کوردستان بە بیانووی بوونی پەکەکە. وەزیری بەرگری تورکیا ” خۆلوسی ئاکار” بە ئاشکرا وتی کە لەگەڵ حکومەتی عێراق و دەسەڵاتی باکووری عێراقدا ــ بە لاشەوە کفربووە کە ناوی کوردستان بهێنێت ــ لەسەر پەلاماردانی پەکەکە رێکەوتووین. ئەردۆگانی خوێنڕێژ وتی ئەمە لە ناکاوێکدا هێرش دەکەین.
هەر پارت و لایەنێکی کوردی هاوپەیمانی لەگەڵ تورکیا و عێراقدا و ئێراندا، لە دژی پەکەکە و شۆڕشگێڕانی رۆژهەڵاتی کوردستان و شەڕڤانانی رۆژئاوای کوردستان بکات، لە پێناوی مانەوەیان لە دەسەڵاتدا و قۆرخکردنی دەسەڵات لە بنەماڵەکانیاندا، سیخوڕی نۆکەری بۆ تورکیا و عێراق و ئێران بکەن و دەربارەی هێز و بارەگاکان و شوێنەکانی پەکەکە و شەرڤانان و پێشمەرگەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان زانیاری و نهێنی بە تورکیا و عێراق و ئێرانی داگیرکەرانی کوردستان بدەن، ئەوانە جاش و خۆفرۆشن، ناپاک و تاوانبارن. مۆرکی ناپاکی بۆ خۆیانەوە دەنێن و شایانی ئەوە نین کە لە کوردستاندا بژین. ئەوەی تنۆکێک ڕەوشت و ئابڕووی هەبێت هاوکاری دوژمن ناکات لە دژی برایانی کوردی. کوردستان بە باکوور و باشوورییەوە، بە رۆژهەڵات و رۆژئاوایەوە، نیشتمانی پیرۆزی هەموو کوردیکی دڵسۆز و کوردستان پەروەرە. بوونی پەکەکە و شۆڕشگێڕانی رۆژهەڵات لە باشووری کوردستاندا، ناشەرعی نییە و نیشتمانی خۆیانە.
سوپا و جاشە بەکرێگیراوە ئیسلامییەکان و داعشەکانی تورکیای رەگەزپەرست، دوای ئەوەی کە لە لیبیادا شکستیهێنا و نەیانتوانی پێگە و بنکەیەکی ئیخوانولشەیاتین لە لیبیادا

بکەنەوە و دەست بەسەر سامانی لیبیادا بگرن.
ئەردۆگان بە مەبەستی سیاسی و بۆ دووبارە هەڵبژاردنەوەی بۆ سەرۆکی داهاتووی تورکیا، پیلانی هێڕشکردنە سەر ڕۆژئاوا و باشووری کوردستانی داڕشتووە، بە هاوپەیمانی لەگەڵ عێراق و پارتیدا، نیازی گڵاویان وایە کە لە بەهاری داهاتوودا هێڕش بکەنە سەر کوردستان و بەشێکی تری لێداگیربکەن. هاتنی وەزیری بەرگری تورکیا "خەلوسی ئاکار" کە دەستەکانی بە کوشتنی خوێنی سقیلی کورد سوورە، بۆ بەغدا و بۆ هەولێر، بۆ جێبەجێکردنی پیلانە چەپەڵەکەیان هات. کە بەرەیەکی شەڕی سەقەڵی لە دژی پەکەکە دروستبکەن و پەلاماری شەنگار و قەندیل و دیرەکی ڕۆژئاوای کوردستان بدەن. هەفتەیەک بەر لە ئێستا، ئەردۆگانی گیلەپیاو، رایگەیاند و وتی ئیمە لە ناکاویەکدا هێڕش دەکەینە سەر پەکەکە. گەر وا تێبگات کە بە زەبری هێز دەتوانێت کورد ملکەچ بکات، زۆر نەزان و گەمژەیە و باجەکی زۆری ئەم رقە ڕەشە و گەمژەییە و کەرایەتییەی دەداتەوە.
هەرگیز بەرپرسان و وەزیرانی تورکیا و ئێران بە کاری باش ڕوویان لە کوردستان نەکردوون و ناکەن، تەنیا بۆ پیلانگێڕی لە دژی کورد ڕوویان لە کوردستان کردوون. دەبوایە خەڵکی شاری هەولێر بە تایبەتی و شارەکانی تری باشووری کوردستان لە دژی سەردانی خەلوسی ئاکار بۆ شاری هەولێر، خۆپیشاندانێکی ناڕەزایی گەورەیان لە ڕێی فڕۆکەخانەی هەولێر و بارەگای حکومەتی باشووری کوردستاندا سازیان بکردایە و سەرکۆنەی تاوانەکانی تورکیایان لە دژی کورد بکردایە. بە داخەوە لە ترسی ئاسایش و میتی تورکیا، کە بە پانی و درێژی هەولێردا تەراتین دەکەن، نەیانوێرا خۆپیشاندان بکەن، دەسەڵاتدارانی کوردی دەست بە سینگەوە پێشوازییان لە خەلوسی خوێنڕێژ کرد و بەڵێنیان پێیدا کە هاوکاری سوپای تورکیای داگیرکەری کوردستان لە دژی برایانی کوردیان دەکەن. ئامادەن کە ببن بە کەڵاوسووری پێش لەشکریان.
ناپلیۆن دەڵێت: "نەمتوانی ئیسپانیا بگرم، چونکە جاشیان نەبوو" بە داخەوە کە جاش و نۆکەر و خۆفرۆش و ناپاک و نیشتمان فرۆش لەناو کورد دا، ڕەگهەڵکێش نەکراون. ئەگینا نەدەگەیشتن بەم تانگانەیەوە و بە ڕۆژە چارەنووس نادیارە. لەگەڵ ئەوەشدا گەشبینم کە ڕۆڵە دەسڕزەکانی گەلەکەمان، دەست لە خەبات و قوربانیدان و بەرگریکردن لە کوردستان هەڵناگرن و درێژە بە خەباتی سیاسی و ڕۆشنبیری و دیپلۆماسی چەکداری دەدەن، زووبێت یا درەنگ داگیرکەرانی کوردستان ناچاردەکەین کە چۆکیان دادەدەن و دان بە

مافـە ڕەواکانی گەلەکەمانــدا بنـێن. هــیچ مافێکیش ون نابـێت، گەر خاوەن ماف دوای بکەوێت.
رەزا شــوان
/٢٦ یانــوار/ ٢.٢١